

Mari Haapanen ja Mia Hakovirta

Lapsen vuoroasuminen ja sosiaaliturva

11 maan vertailu

Kirjoittajat

Mari Haapanen, tutkimusavustaja, VTK
Turun yliopisto
maanhaa@utu.fi

Mia Hakovirta, akatemiaturkija, VTT, dosentti
Turun yliopisto
miahak@utu.fi

© Kirjoittajat ja Kela

www.kela.fi/tutkimus

Toinen, korjattu painos

ISBN 978-952-284-100-1

ISSN 2323-9239

URI <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020102787877>

Helsinki 2020

SISÄLTÖ

Tiivistelmä	4
1 Johdanto	5
2 Lapsen vuoroasuminen vertailevasta näkökulmasta.....	6
2.1 Vuoroasumisen käsite ja yleisyys	6
2.2 Vuoroasuminen ja perhepolitiikka	11
3 Menetelmä ja aineisto	13
4 Vuoroasuminen ja sosiaaliturva eri maissa	14
4.1 Vuoroasumisen säätely ja sosiaaliturvaetuudet.....	14
4.2 Lapsilisä ja vuoroasuminen	16
4.3 Elatusapu, elatustuki ja vuoroasuminen	19
4.4 Asumistuki ja vuoroasuminen.....	23
4.5 Toimeentulotuki ja vuoroasuminen	25
5 Yhteenveto ja johtopäätökset	27
Lähteet.....	29
Liite.....	34

TIIVISTELMÄ

Lapsen vuoroasumisella tarkoitetaan yleensä järjestelyä, jossa lapsi asuu molempien vanhempiensa luona suunnilleen yhtä paljon. Vuoroasumisen yleistyminen vanhempien eron jälkeisenä asumisjärjestelynä sekä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lain uudistukset Suomessa ovat asettaneet tarpeen arvioida sosiaaliturvajärjestelmää vuoroasumisen näkökulmasta. Kun lapsi asuu kahdessa kodissa, keskeisiä kysymyksiä ovat, miten vuoroasuminen vaikuttaa oikeuteen saada sosiaaliturvaetuuksia, miten lapsen vuoroasuminen tulisi ottaa huomioon eri etuuksista päätettäessä ja tulisiko etuuksia voida jakaa vanhempien kesken. Tässä työpaperissa tutkimme, minkälaisia ratkaisuja eri maissa on otettu käyttöön vuoroasumisen huomioimiseksi eri etuusjärjestelmissä. Sosiaaliturvaetuuksista analysoimme lapsiperheiden ja vuoroasumisen kannalta keskeisimpiä: lapsilisää, elatustukea, asumistukea sekä toimeentulotukea. Lisäksi analysoimme, miten vuoroasuminen vaikuttaa eri maissa elatusavun määrätymiseen.

Aineistona käytimme vuonna 2017 kerättyä vignettekyselyaineistoa sekä keräsimme tietoja eri viranomaislähteistä tai aiemmasta tutkimuskirjallisuudesta. Tutkimukseen valitsimme maita, jotka ovat joko sosiaaliturvajärjestelmän kannalta verraten samankaltaisia Suomen kanssa (Ruotsi, Norja, Tanska, Islanti) ja/tai joissa vuoroasuminen on tutkimusten mukaan melko yleistä tai vuoroasumisesta on jonkinasteista lainsäädäntöä (Ranska, Belgia, Australia, Uusi-Seelanti, Iso-Britannia ja Yhdysvallat (Wisconsin)).

Vertailu osoitti, että maiden välillä on eroja siinä, onko vuoroasumista huomioitu sosiaaliturvaetuuksissa. Tanskassa ja Isossa-Britanniassa lapsen vuoroasumista ei ole huomioitu tarkastelemme etuuksien kohdalla. Suomessa vain toimeentulotuessa on ohjeistusta vuoroasumisen huomioimisesta, Islannissa ja Yhdysvalloissa asumistuessa sekä Uudessa-Seelannissa lapsilisää vastaavassa veroetuudessa. Yleisimmin vuoroasuminen on otettu huomioon asumistuessa ja lapsilisässä. Etuuksia on vuoroasumisen näkökulmasta kehitetty kattavimmin Ruotsissa. Tulokset osoittivat, että vuoroasumisen huomioiminen keskeisissä perhepoliittisissa etuuksissa ei ole kovin systemaattista.

Avainsanat: lapset (perheenjäsenet), lapsiperheet, vanhemmat, eronneet, asuminen, vuoroasuminen, sosiaaliturva, sosiaalietuudet, lapsilisät, elatustuki, asumistuki, toimeentulotuki, kansainvälinen vertailu

1 JOHDANTO

Lapsen huoltoa ja tapaamista koskevan lain uudistus astui voimaan joulukuussa 2019. Lain uudistuksen keskeisenä tavoitteena oli parantaa lapsen edun toteutumista lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa asioissa sekä saattaa lapsenhuoltolaki ajan tasalle niin, että se vastaa yhteiskunnassa tapahtuneita muutoksia ja oikeuskäytäntöjä (HE 88/2018; Koulu 2019). Lakiuudistus virallisti vuoroasumisjärjestelyn eli sen, että lapsi voi asua kahdessa kodissa vanhempien asuessa erillään. Lakiuudistus loi tarpeen arvioida myös vuoroasumisen vaikutuksia sosiaaliturvaan. Sosiaali- ja terveysministeriö asettikin 20.12.2017 työryhmän selvittämään lasten vuoroasumisen vaikutuksia lainsäädäntöön, etenkin sosiaaliturvaa ja palveluja koskevaan sääntelyyn. Tavoitteena oli arvioida, millaisia ongelmia liittyy lasten ja perheiden palveluja ja etuuksia koskevaan lainsäädäntöön ja sen soveltamiseen vuoroasumistilanteissa. Työryhmä luovutti selvityksensä *Etuudet ja palvelut lasten vuoroasumistilanteissa – lasten vuoroasumista selvittäneen työryhmän loppuraportti* alustavine ratkaisuehdotuksineen ja jatkoselvitystarpeineen perhe- ja peruspalveluministerille sekä oikeusministerille toukokuussa 2018.

Valtioneuvoston tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoittama tutkimushanke *Lasten vuoroasumisen nykytila ja vaikutukset palvelu- ja etuusjärjestelmään (2019–2020)* on jatkoa tälle työryhmätyöskentelylle. Hankkeessa arvioidaan lasten vuoroasumisen yleisyyttä ja sen piirteitä laajalla eroperheisiin kohdistuvalla valtakunnallisella kyselyllä. Lisäksi hankkeessa arvioidaan, minkälaisia taloudellisia vaikutuksia lasten vuoroasumisen huomioimisella on sosiaaliturvaetuuksien kannalta sekä miten vuoroasumisen huomioidaan muiden maiden sosiaaliturva- ja etuusjärjestelmissä.

Tutkimusaihe on tärkeä, sillä eron seurauksia säädellään yhteiskuntapolitiikan keinoin erityisesti lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi (ks. Castren ym. 2019) ja vuoroasuminen lapsen eron jälkeisenä asumisjärjestelynä on yleistynyt myös Suomessa. Perhesuhteiden muutokset luovat uudistuspaineita koko yhteiskunta- ja perhepolitiikalle (Meyer ja Carlson 2011; Berger ja Carlson 2020; Miho ja Thevenon 2020). Eron jälkeen muodostuvien perheiden kannalta keskeistä on se, missä määrin etuusjärjestelmät tunnistavat ja tukevat vanhemmuutta ja lapsen läheisten perhesuhteiden säilymistä erilaisissa perhetilanteissa. Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä on taipunut huonosti sellaisten perheiden tilanteisiin, joissa lapsen arkipäiväinen hoiva ei ole pääasiallisesti vain yhdellä kotitaloudella (Hakovirta ja Rantalaiho 2011; Sarasoja ja Rantala 2015; Miettinen ja Saarikallio-Torp 2018; STM 2018; Hakovirta ja Eydal 2020).

Tukijärjestelmien kehittämisen kannalta on tärkeä tietää, miten lapsen huoltajuus- ja asumisjärjestelyt vaikuttavat oikeuteen saada sosiaaliturvaetuuksia. Aiheesta on niukasti tutkimustietoa. Tämä työpaperi antaa vastauksia siihen, miten eri maissa vuoroasuminen ja sosiaaliturva on sovitettu yhteen. Tarkastelemme, vaikuttaako lapsen vuoroasuminen oikeuteen saada sosiaaliturvaa ja miten. Olemme rajanneet tarkastelumme lapsiperheiden kannalta neljään keskeiseen etuuteen: lapsilisään, elatustukeen, asumistukeen ja toimeentulotukeen. Lisäksi tarkastelemme, miten lapsen vuoroasuminen on huomioitu eri maiden elatusapujärjestelmissä.

Vaikka lapsen vuoroasuminen on suhteellisen uusi ilmiö monessa maassa, eri maissa on päädytty erilaisiin ratkaisuihin siinä, miten vuoroasuvien lasten vanhempien oikeuksia sosiaaliturvaetuuksiin määritellään (esim. Hakovirta ja Rantalaiho 2011; Hakovirta ym. 2014; Miho ja Thevenon 2020). Tässä työpaperissa vertailemme 11 maata: Suomi, Tanska, Islanti, Norja, Ruotsi, Belgia, Ranska, Australia, Uusi-Seelanti, Iso-Britannia ja Yhdysvallat. Nämä maat edustavat erilaisia perhepoliittisia malleja ja tavat vastata lapsiperheiden toimeentulosta vaihtelevat (esim. Korpi 2000; Thévenon 2011). Myös lasten elatusjärjestelmät eroavat toisistaan (Skinner ja Davidson 2009).

Työpaperissa on tavoitteena ensisijaisesti kuvata siitä, miten muissa maissa perhepoliittisissa etuuksissa on huomioitu lasten vuoroasuminen ja minkälaisia ehtoja etuuksien saantiin vuoroasumistilanteessa sisältyy. Vertailemalla eri maiden perhepoliittisia etuuksia vuoroasumisen näkökulmasta, voidaan nostaa esiin erilaisia käytäntöjä ja malleja, joita soveltamalla voidaan kehittää suomalaista sosiaaliturvajärjestelmää vastamaan paremmin erilaisten perheiden tarpeisiin. Aiheesta on julkaistu myös Policy Brief *Vuoroasuminen ja lapsen elatusapu Pohjoismaissa*, jossa tarkasteltiin yksityiskohtaisemmin, miten vuoroasuminen vaikuttaa elatusavun määräytymiseen ja tasoon Pohjoismaissa (Hakovirta 2019).

2 LAPSEN VUOROASUMINEN VERTAILEVASTA NÄKÖKULMASTA

2.1 Vuoroasumisen käsite ja yleisyys

Lapsen vuoroasumiselle ei ole yhtä yksiselitteistä määritelmää, sillä vuoroasuminen on ilmiönä vielä melko uusi. Ensimmäiset tutkimukset vuoroasumisesta ovat ilmestyneet 1970-luvun lopussa Isossa-Britanniassa (Eekelaar ja Klive 1977) ja 1990-luvun alussa Yhdysvalloissa (McCoby ja Mnookin 1992). Näissä molemmissa tutkimuksissa havaittiin, kuinka vuoroasumisesta tuli ikään kuin kompromissiratkaisu lapsen huoltoriidassa. Nyttemmin tutkimus vuoroasumisesta on yleistynyt eri tieteenaloilla, painottuen kuitenkin väestötieteellisiin ja psykologisiin tutkimuksiin. Tutkimuksen lisääntymisestä huolimatta tutkimuksessa on vielä huomattavia aukkoja, ja erityisesti vuoroasumisen taloudellisista seurauksista on vähän tutkimustietoa (Bartfeld 2011).

Vertailevaa tutkimusta vuoroasumisesta hankaloittaa se, että käsitteestä ei ole yksimielisyyttä (Smyth 2017). Samoin vuoroasumisesta käytetty terminologia vaihtelee niin englannin¹ kuin suomenkin kielessä². Vuoroasumista koskevalle tutkimukselle onkin tyypillistä käsitteiden käytön moninaisuus ja moniselitteisyys. Kansainvälisessä kirjallisuudessa vuoroasumisella tarkoitetaan yleensä tilannetta, jossa lapsi asuu kahdessa kodissa³. Lapsen asumista kahdessa eri

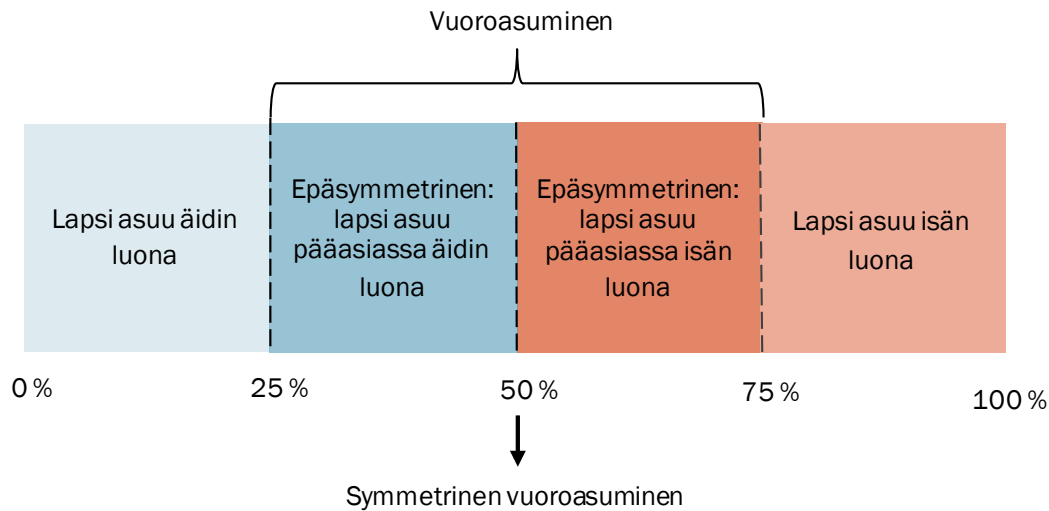
1 Englannin kielessä käytössä ovat käsitteet *shared residence* (Haugen 2010), *alternating residence* (Singer 2008) ja *shared care* (Haux ym. 2017; Smyth 2017). USA:ssa käytetään termejä *shared physical custody*, *dual residence*, *alternating residence* tai *shared placement* (Fehlberg ym. 2011; Bartfeld, 2011; Meyer ym. 2017).

2 Suomessa Panttila (2005) käyttää käsitteitä vuorotteleva asuminen tai vuorotteluasuminen. Yleisesti käytössä ovat myös käsitteet viikko-viikko-malli, 50/50-asuminen, kahdessa kodissa asuminen ja tasapuolisesti jaettu vanhemmuus (Linnavuori 2007).

3 Vuoroasumista voi myös lähestyä lasten paikkakokemusten ja monipaikkaisen asumisen näkökulmasta, jolloin pyritään ensisijaisesti tavoittamaan eri systä rinnakkain tai perättäin tapahtuva lapsen monessa paikassa asuminen (esim. Suomessa esim. Autonen-Vaaraniemi ja Forsberg 2015; Forsberg ja Ritala-Koskinen 2019).

kodissa on tyypillisesti mitattu sillä, miten paljon aikaa lapsi viettää kummankin vanhemman kanssa. Aikaa on usein kvantifioitu niin, että vuoroasumisessa vanhemman luona vietetty aika määritellään prosentteina (Smyth 2014). Kuvio 1 kuvaa lapsen erilaisia eron jälkeisen asumisen malleja ja sitä, miten vuoroasuminen tällä jatkumolla sijoittuu.

Kuvio 1. Lapsen asumisjärjestelyt eron jälkeen.

Lähde: Meyer ym. 2017.

Kuvio 1 kuvaa tyypillisimpiä lapsen eron jälkeisiä asumisjärjestelyjä. Kuvio on jatkumo, jossa vasemmalta katsoen isän kanssa asuminen erotetaan nolasta prosentista sataan prosenttiin oikealle. Äidin kanssa asumiseksi määritellään tapaukset, joissa lapsi asuu isän kanssa enintään 24 prosenttia ajasta, ja isän kanssa asumiseksi tapaukset, joissa lapsi viettää vähintään 75 prosenttia ajastaan isän luona. Vuoroasumisesta on kyse, kun lapsi asuu isän kanssa 25–75 prosenttia ajastaan. Vuoroasuminen voidaan edelleen erottaa symmetriseksi ja epäsymmetriseksi vuoroasumiseksi. Symmetrisessä vuoroasumisessa lapsi asuu tasan yhtä paljon molemman vanhemman kanssa. Epäsymmetrisessä vuoroasumisessa lapsi asuu pääasiassa äidin kanssa, mutta viettää ajastaan isän luona 25–49 prosenttia tai lapsi asuu pääasiassa isän kanssa, mutta viettää ajastaan äidin luona 51–75 prosenttia. (Meyer ym. 2017.) Vuoroasuminen ei siis aina tarkoita sitä, että lapsi asuu tasan puolet kummankin vanhemman luona, vaan vanhemman luona vietetty aika voi vaihdella. Tämä asettaa omat haasteensa kansainväliselle vertailulle (esim. Smyth 2017).

Vuoroasumisen yhdenmukaisen määrittelyn puuttuessa sen yleisyydestä on vaikea saada vertailukelpoista tietoa (Fehlberg ym. 2011; Smyth 2017; Steinbach 2019; Hakovirta ja Skinner 2020). Taulukossa 1 (s. 8) on esitetty eri lähteistä koottua tietoa vuoroasumisen yleisyydestä eri maissa. On kuitenkin syytä huomata, että vuoroasumisen määrittelyn vaihtelun lisäksi sen yleisyyttä koskevat tiedot ovat peräisin hyvin erityyppisistä lähteistä. Luvut eivät siis ole täysin vertailukelpoisia. Taulukko auttaa kuitenkin saamaan yleiskuvan vuoroasumisen yleisyydestä eri maissa.

Taulukko 1. Vuoroasumisen yleisyys eri maissa.

	Vuoroasumisen yleisyys (%)	Vuoroasumisen määrittäely aineistossa (%)	Lähde
Pohjoismaat			
Suomi ^a	20	Vanhempiensopimus, noin 50	THL:n tilasto lapsen asumissopimuksista, 2018
Ruotsi ^b	35	Noin 50	Kysely: Olika familjer lever på olika sätt, 2012
Norja ^c	25	Noin 50	Kysely: Undersøkelsen om samvær og bosted, 2012
Islanti	24	50/50	Kysely: Samskipti foreldra og barna eftir skilnað
Tanska ^d	22–40	Noin 50	Kysely: Børn og Unge i Danmark
Keski-Euroopan maat			
Belgia	37	33	Kysely: Scheiding in Vlaanderen
Ranska	17	Tuomarin harkintavalta	Kysely: Enquête sur les décisions des JAF, 2015
Anglosaksiset maat			
Australia ^e	20	48–52	Kysely: The Longitudinal Study of Separated Families Australia, 2012
Uusi-Seelanti	5	40	Lapsen elatusaputilastot, 2013
Iso-Britannia	3–17 ^f	Noin 50	Kysely: Understanding Society Survey, 2009 ja ONS omnibus, 2006–2007
Yhdysvallat (Wisconsin)	35	50	Avioeron yhteydessä tehdyt sopimukset oikeudessa, 2010

a Suomen luvut kuvaavat tilannetta vuonna 2018. THL:n tilastoissa on esitetty sosiaalitoimessa vahvistettujen vuoroasumissopimusten määrä. Asumissopimuksessa vanhemmat voivat sopia vuoroasumisesta laajennetulla tapaamisoikeussopimuksella (Lapsen elatus ja huolto sekä isyyden selvittäminen 2018).

b Ruotsin kyselyssä kysymys oli: "Hur bor ditt barn?" tai "Ungefär hur många dagar bor ditt barn hos dig per månad?" (SCB 2014).

c Norjan kyselyssä vuoroasumista kysyttiin usealla eri tavalla. Ks. tarkemmin Høstmark 2013.

d Tanska: Tutkimuksessa käytettiin sanamuotoa "järjestely, jossa lapsi asuu melkein yhtä lailla molemmilla vanhemmilla" sen sijaan, että olisi tarkempi aikamäärä äitien ja isien kanssa vietetystä ajasta. Vuonna 2013 22 prosentilla 3-vuotiaista lapsista, 40 prosentilla 11-vuotiaista lapsista ja 32 prosentilla 15-vuotiaista lapsista oli vuoroasumisjärjestely vanhempien avioeron jälkeen (Ottesen ym. 2014, 101–102).

e Australian kyselyssä vuoroasuviksi määriteltiin ne lapset, jotka asuivat toisen vanhemman kanssa 48–52 prosenttia ajasta (Qu ym. 2014).

f Iso-Britannia: Understanding Society kyselyn mukaan vuonna 2009 noin 3 prosentilla lapsista oli vuoroasumisjärjestely. Vuoroasumista kysyttiin seuraavasti: "Can you tell me how often you visit, see or contact your child(ren) under 16 living outside the household?" Yksi vastausvaihtoehto oli shared care 50/50. ONS kyselyssä vuodelta 2006–2007 vuoroasumisen määrittely perustui vanhemman näkemykseen siitä, kuinka paljon aikaa lapsi asuu toisen vanhemman luona. Yksi vastausvaihtoehto oli 50/50. Tämän kyselyn perusteella noin 17 prosentilla vastaajista oli vuoroasumisjärjestely. (Haux ym. 2017.)

Taulukon 1 tulokset kertovat, että vuoroasumisen yleisyys vaihtelee huomattavasti maiden välillä. Tämä johtuu osaksi siitä, että vuoroasumisen määritelmät kyselyissä vaihtelevat. Joissakin maissa vuoroasumisen rajana on käytetty 33 prosenttia ja joissakin maissa 50 prosenttia.

Pohjoismaista yleisintä vuoroasumisen on Ruotsissa. Ruotsissa vanhempien asuessa erillään vuoroasumiseen päätyy noin 35 prosenttia vanhemmista (SCB 2014). Muissa Pohjoismaissa

noin neljänneksellä eronneiden perheiden lapsista on vuoroasumisjärjestely. Tanskassa vuoroasumisen yleisyys vaihtelee lapsen iän mukaan 22 prosentista 40 prosenttiin. Alle 3-vuotiaiden lasten kohdalla siihen päädytään harvemmin kuin jo kouluikäisten lasten kanssa (Ottesen ym. 2014). Norjassa 25 prosenttia ja Islannissa 24 prosenttia eronneiden vanhempien lapsista vuoroasui vuonna 2012 (Juliusdottir 2009; Lyngstad ym. 2014).

Keski-Euroopan maista Belgiassa 37 prosenttia vanhemmista sopi lapsen vuoroasumisesta avioeron jälkeen vuonna 2009–2010 (Vanassche ym. 2017). Kyselyssä vuoroasumisen rajaksi oli määritelty 33 prosenttia. Ranskassa noin 17 prosentilla lapsista on vuoroasumisjärjestely avioeron jälkeen (Belmokhtar 2014).

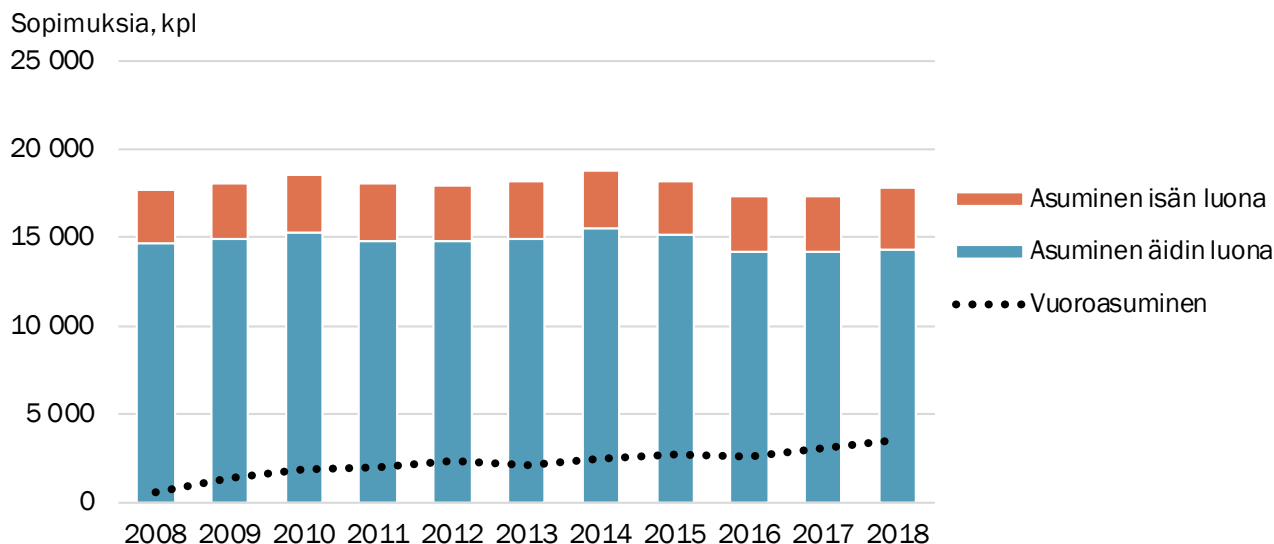
Anglosaksisista maista vuoroasuminen on yleisintä Yhdysvalloissa (Wisconsin). Vuonna 2010 35 prosentilla lapsista oli vuoroasumisjärjestely vanhempien avioeron jälkeen, jos kyse oli symmetrisestä vuoroasumisesta. Jos vuoroasumisen rajana pidetään 25 prosenttia, niin puolet lapsista vuoroasui vanhempien avioeron jälkeen. (Meyer ym. 2017.) Vuonna 2012 Australiassa 20 prosentilla lapsista oli vuoroasumisjärjestely vanhempien eron jälkeen (Qu ym. 2014). Isossa-Britanniassa eri kyselyt antavat erilaisia tuloksia vuoroasumisen yleisyydestä, ja mitaustavasta riippuen vuoroasuvia lapsia on 3–17 prosenttia (Haux ym. 2017). Uudessa-Seelannissa vuoroasumisesta ei ole tullut kovin yleistä asumisjärjestelyä vanhempien asuessa erillään. Kovin luotettavaa tilastotietoa ei myöskään ole saatavilla, sillä kyse on vanhempien keskinäisestä sopimuksesta.

Suomessa vuoroasumisen yleisyydestä ei ole tarkkoja tietoja. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL) on tilastoinut vuoroasumista vuodesta 2008 lähtien, mutta tilastointia varten kattavuus on ollut riittävä vuodesta 2009 lähtien. THL:n tilastot kuvaavat tilastovuonna sosiaalitoimessa vahvistettujen vuoroasumissopimusten määrää. Vuodesta 2009 vuoteen 2018 vuoroasumissopimusten määrä kaikista asumissopimuksista on kasvanut noin 8 prosentista 20 prosenttiin.

Suomessa vanhemmat sopivat lapsen asumissopimuksessa vuoroasumisesta laajennetulla tapamisoikeussopimuksella. Sopimuksessa vanhemmat sopivat, että lapsi asuu vuorotellen kummankin vanhempansa luona, ja määrittelevät tarkemmin vuoroasumisen ehdot. Vuoroasumisesta sopiessaan vanhemmat päättävät vaihtojen rytmin kotien välillä sekä sen, miten lapsen asuminen järjestetään esimerkiksi lomien aikana ja juhlapyhinä. Vaihto voi tapahtua esimerkiksi muutaman päivän välein, vuoroviikoin tai vuorokuukausin. Vuoroasumisjärjestely voi siis olla lapsen ja perheen tilanteesta riippuen hyvinkin erilainen. Lapsen asumisjärjestelyn kirjaiminen nimenomaan vuoroasumiseksi voi vaihdella, sillä mitään tarkkoja aikarajoja ei ole ollut käytössä. Suomen tilastot myös kuvaavat vain niitä tilanteita, joissa vanhemmat ovat vahvistaneet sopimuksen sosiaalitoimessa, ei kaikkia eronneita tai erillään asuvia vanhempia. Vuoroasumiskäytännön tekevät vanhemmat neuvottelevat usein asumiskäytännöstä keskenään ilman viranomaisia (Smyth ym. 2014), jolloin tilastojen antama tieto vuoroasumisen yleisyydestä voi olla matalampi kuin vuoroasumisen yleisyys todellisuudessa on.

Kuviossa 2 on esitetty sosiaalitoimessa vahvistettujen lasten asumissopimusten määrä Suomessa vuosina 2008–2018. Valtaosa asumissopimuksista tehdään edelleen äidin luona asumisesta. Vuonna 2018 Suomessa 20 prosenttia lapsen asumista koskevista sopimuksista tehtiin vuoroasumissopimuksina. Sosiaalitoimiston vahvistamien vuoroasumissopimusten määrä on tasaisesti kasvanut kymmenessä vuodessa.

Kuvio 2. Sosiaalitoimen vahvistamat sopimukset lapsen asumisesta Suomessa vuosina 2008–2018.

Lähde: THL. Lapsen elatus ja huolto 2008–2018.

THL:n tilastojen lisäksi Suomessa on tehty muutama tutkimus, joissa on kysytty lapsen asumisjärjestelyjä eron jälkeen. Vuonna 2018 Tilastokeskus selvitti ensimmäistä kertaa Suomessa lasten vuoroasumista Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen lisätutkimuksessa. Kyselyyn vastanneista 18–64-vuotiaista naisista, joilla oli vähintään yksi alle 15-vuotias lapsi, lähes joka kuudennella (14 %) oli kahdessa kodissa asuvia lapsia (Tilastokeskus 2019).

Myös kouluterveyskyselyssä on kysytty nuorilta kahdessa kodissa asumista⁴. Sen mukaan vuonna 2018 kyselyyn vastanneista 8- tai 9-luokkalaisista 7,9 %, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 4,9 % ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista 4,1 % asui vuorotellen molempien vanhempiansa luona (THL 2019).

Edellä olevat luvut kertovat siitä, miten yleistä vuoroasuminen on tilastoissa ja paperilla. Siitä, miten vuoroasuminen käytännössä toteutuu, on vähemmän tutkimusta. Yleisesti on se käsitys, että vuoroasuessaan lapsi asuu yhden viikon toisen vanhemman luona ja toisen viikon toisen vanhemman luona, ja loma-ajat vietetään noin puoliksi. Smythin ym. (2003) sekä Hauxin ja Reichl Luthran (2019) tutkimusten mukaan vuoroasumisen käytännöissä on kuitenkin suurta vaihtelua ja vuoroasumista toteutetaan perheen lasten ja vanhempien ehdoilla. Asuinpaikkaa

4 Kysymys on: "Missä asut? Valitse vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa tilannettasi.". Vastausvaihtoehdot: 1) Vanhempieni kanssa yhteisessä kodissa, 2) Asun suunnilleen yhtä paljon kummankin vanhempani kanssa esimerkiksi vuoroviikoin, he eivät asu yhdessä, 3) Asun pääasiassa toisen vanhempani kanssa ja olen toisen vanhempani luona silloin tällöin, esimerkiksi viikonloppuina, 4) Yhden vanhempani kanssa, 5) Isovanhempien tai muiden sukulaisten kanssa ilman vanhempiani, 6) Sijaisperheessä, 7) Lastenkodissa, nuorisokodissa tai koulukodissa, 8) Ammatillisessa perhekodissa, 9) Asuntolassa, 10) Soluasunnossa, yhteistaloudessa tai "kimppakämpässä" (2. aste), 11) Yksin esim. vuokralla tai omistusasunnossa (2. aste), 12) Yhdessä puolisoni (avo- tai avioliitossa) kanssa (2. aste), 13) Puolison ja lapsen/lasten kanssa (2. aste), 14) Yksin lapsen/lasten kanssa (2. aste), 15) Asun vanhempieni luona yhdessä lapseni/lasteni kanssa (2. aste), 16) Muulla tavoin.

voidaan vaihtaa epäsäännöllisesti esimerkiksi vanhempien työvuorojen mukaan. Suomessa Rissasen ym. (2018) haastattelututkimuksen mukaan viikko-viikko järjestely oli kuitenkin tyyppillisin järjestely tutkittavien keskuudessa.

Vuoroasuminen ei välttämättä ole pysyvä ratkaisu vaan ajan kuluessa lapsen asumisjärjestelyt voivat vaihtua. Joissain tutkimuksissa on havaittu, että ajan myötä vuoroasumisesta siirrytään usein asumisjärjestelyyn, jossa lapsi asuu äidin kanssa (Maccoby ja Mnookin 1992). Uudemmissa tutkimuksissa on todettu, että lähes 90 prosenttia vuoroasumissopimuksista on pysynyt ennallaan kolmen vuoden seurannan aikana (Berger ym. 2008; Qu 2014).

2.2 Vuoroasuminen ja perhepolitiikka

Perhepolitiikan käsite ei ole yksiselitteinen, mutta yleisesti sillä tarkoitetaan mekanismeja, joiden avulla jaetaan sosiaalisia ja taloudellisia riskejä lapsen vanhempien ja yhteiskunnan kesken (esim. Hiilamo 2002; Eydal ja Rostgaard 2018). Laajasti ymmärrettynä perhepolitiikka tarkoittaa kaikkea sitä, mitä valtiolta tekee perheissä ja perheille. Se pitää sisällään kaikki toimenpiteet, joilla vaikutetaan lapsiperheiden hyvinvointiin. (Kamerman ja Kahn 1978.) Suomessa perhepolitiikalla on keskeinen rooli lapsiperheiden taloudellisen toimeentulon turvaajana sekä vanhempien työssäkäynnin tukijana (esim. Hiilamo 2002; Haataja ym. 2016).

Perhepoliittisen järjestelmän rakentamisen lähtökohtana on yleensä ollut kahden vanhemman huoltaman lapsiperheen tilanne ja nykyinen perhepoliittinen lainsäädäntö on edelleen ydinperhekeskeistä useissa maissa (Faurie ja Kalliomaa-Puha 2010; Meyer ja Carlson 2011; Berger ja Carlson 2020). Suomessa väestö-, sosiaali- ja perhepolitiikkaan kietoutuvat intressit ovat Yesilovan (2009) mukaan johtaneet siihen, että perhe tuli ymmärretyksi äidin, isän ja lapsen muodostamana ydinperheenä. Lapsilisän yksinhuoltajakorotusta lukuun ottamatta, yksinhuoltajia ei ole missään vaiheessa tuettu taloudellisilla erityistuilla (Hiilamo 2002; Rantalaiho 2009), eikä perhepolitiikassa ole huomioitu eron jälkeisiä perhesuhteita (esim. Hakovirta ja Rantalaiho 2011; Hakovirta ym. 2020).

Avioliitossa ja ydinperheessä perheenjäsenten väliset suhteet vastaavat tavallisesti lainsäädännön mukaista perhekäsitystä. Ongelmia syntyy silloin, kun vanhemmat asuvat eri kotitalouksissa (Faurie ja Kalliomaa-Puha 2010, 38.) Esimerkiksi Suomessa lapsen äidistä erillään asuvat isät saivat vasta vuonna 2017 oikeuden isyysrahaan. Tätä ennen isyysrahan saaminen edellytti, että isä oli avo- tai avioliitossa lapsen äidin kanssa.

Lapsen vuoroasuminen nostaa esille kysymyksen siitä, pitäisikö tosiasiallinen asuminen kahdessa kotitaloudessa huomioida etuuskien määräytymisessä, ja pitäisikö perhepoliittisia etuuksia voida jakaa kotitalouksien välillä ja millä ehdoilla. Aiemmin eron jälkeen lapsi on ollut pääasiassa vain yhden kotitalouden jäsen, ja etuudet on maksettu sille vanhemmalle, jonka luona lapsi on asunut. Vuoroasumisjärjestelyssä lapsi asuu pääsääntöisesti kahdessa kotitaloudessa. Tämä edellyttää monien sosiaaliturvaetuuskien ja oikeuksien määräytymisperusteiden uudelleenarviointia ja pohdintaa siitä, miten jaettua vanhemmuutta voidaan tukea silloin, kun lapsella on kaksi kotia. Pohjoismaissa on tyyppillisesti ajateltu, että kaikilla perhetyypeillä tulisi

olla samat oikeudet saada tulonsiirtoja ja lain tulisi suhtautua neutraalisti kaikkiin perhemuotoihin (Faurie ja Kalliomaa-Puha 2010, 29).

Sosiaaliturvaetuudet määräytyvät pääsääntöisesti yksilöllisesti asumisen perusteella perhesuhteista ja niihin mahdollisesti kytkeytyvistä elatussuhteista huolimatta, mutta moni etuus on myös perhekohtainen. Tällaiset etuudet perustuvat siihen ajatukseen, että perheelle kuuluu ensisijainen vastuu jäsentensä toimeentulosta ja huolenpidosta silloin kun avuntarvitsija ei voi itse niistä huolehtia. Etuuden saamiseen vaikuttavat silloin paitsi hakijan omat myös hänen perheensä tulot ja varat. (Faurie ja Kalliomaa-Puha 2010, 32.) Näin ollen kaikissa tulosidonnaisissa sosiaaliturvaetuuksissa on oltava selkeä määritelmä siitä, kuka kuuluu perheeseen, jotta kotitalouden kokonaistulot voidaan laskea. Sosiaaliturvassa 'perhe' määrittyy siis usein samassa kotitaloudessa asuviksi, riippumatta siitä, onko kotitalouden jäsenillä mitään perhesidettä.

Tämän vuoksi lapsen asumista pitää kyetä mittaamaan niin, että se kuvaisi lapsen tosiasiallista asumistilannetta. Se voi tarkoittaa käytännössä sitä, että lapsi asuu pääasiassa toisen vanhemman luona tai tasapuolista asumista kahdessa paikassa vuorotellen. Se, kuinka paljon lapsi asuu kummassakin kotitaloudessa voi vaihdella, samoin kuin eri kotitalouksissa annetun hoivan ja elatuksen muoto ja taso. Tämä asettaa haasteita sille, kuinka vuoroasumista etuuksia laskettaessa huomioidaan. (Sarasoja ja Rantala 2015, 44.) Molemmat vanhemmat voivat esimerkiksi olla tulojensa ja asumismenojensa perusteella oikeutettuja asumistukeen. Kuinka silloin huomioida lapsen asuminen kahdessa kodissa? Suomessa toisen vanhemman luona kirjoilla olevia lapsia ei oteta etävanhemman kohdalla huomioon asumistukea määriteltäessä, vaikka lapset asuisivat yhtä paljon molempien vanhempien luona.

Tutkimusta vuoroasumisen vaikutuksista oikeuteen saada sosiaaliturvaetuuksia on vielä vähän. Tuoreessa OECD:n raportissa Mihon ja Thevenon (2020) ovat tarkastelleet, miten eri maiden sosiaaliturvajärjestelmät ovat mukautuneet tilanteisiin, jossa lapsen vanhemmat eivät ole avioliitossa ja asu samassa kotitaloudessa. Perhetyypeistä tarkastelussa olivat avoliittoperheet, samaa sukupuolta olevat perheet ja vuoroasuvat perheet. Tulosten mukaan sosiaaliturvajärjestelmä ei aina takaa ydinperheistä poikkeavissa perheissä eläville lapsille samaa oikeudellista ja taloudellista turvaa kuin perheissä, jossa vanhemmat elävät avioliitossa. Kotimaisissa tutkimuksissa on havaittu, että Suomessa perhepolitiikka, erityisesti lapsilisä, vanhempainvapaajärjestelmä sekä elatusapujärjestelmä eivät huomioi vuoroasumista samalla tavoin kuin esimerkiksi Norjassa ja Ruotsissa (Hakovirta ja Rantalaiho 2011; Hakovirta ym. 2013). Vanhempien asema ei siis ole vuoroasumistilanteessa täysin selkeä: lapsilisä on kytketty lapsen tosiasialliseen hoivaan, yleinen asumistuki siihen, missä lapsi on kirjoilla, ja elatusavun sijasta maksettavaa elatustuki on riippuvainen vanhempien välisestä sopimuksesta (Sarasoja ja Rantala 2015).

Erityisesti elatusavun ja vuoroasumisen yhteensovittamisessa Suomi eroaa muista maista. Joissakin maissa elatusjärjestelmät ovat mukautuneet hyvin uudenlaisiin eron jälkeisiin asumis- ja tapaamisjärjestelyihin, mutta osassa maita elatusapujärjestelmä kohtelee eron jälkeisiä perheitä epäoikeudenmukaisesti (Claessens ja Mortelmans 2018). Vaikka Suomessa perhepolitiikan tavoitteena on tukea sukupuolten välistä tasa-arvoa niin työelämässä kuin hoivassa, eron

jälkeen Suomen elatusapupolitiikka ei kannusta vanhempia hoivan jakamiseen. Vuoroasumistilanteessa elatusavun määrä ei vähene merkittävästi verrattuna tilanteeseen, jossa lapsi asuu pääasiassa toisella vanhemmallaan (Hakovirta ym. 2020; Hakovirta ja Eydal 2020).

Kaiken kaikkiaan tutkimusta sosiaaliturvan ja vuoroasumisen yhteensovittamisesta on vähän. Tiedämme kuitenkin, että perhe- ja sosiaalilainsäädäntö rakentuu usein toisenlaiselle ajattelumallille kuin perheissä todellisuudessa eletään eikä lainsäädäntö pysy mukana perheen muutoksessa (Meyer ja Carlson 2011; Berger ja Carlson 2020; Miho ja Thevenon 2020). Kun perheoikeudellisissa linjauksissa tuetaan vuoroasumista, sillä on seurauksia myös etuuksien määräytymisperusteisiin: etuuksien pitäminen vain toisen vanhemman oikeutena ei ole perusteltua. Tämän vuoksi on tärkeää luoda katsaus siihen, minkälaisia ratkaisuja muissa maissa on otettu käyttöön vuoroasumisen huomioimiseksi eri sosiaaliturvaetuuksissa.

3 MENETELMÄ JA AINEISTO

Tutkimuksen aineistona käytetään vuonna 2017 kerättyä kansainvälistä vignettekyselyaineistoa, joka on kerätty Suomen Akatemian rahoittamassa projektissa *Comparative Studies on Child Maintenance Policies, Family Complexity and Equality* (ks. aineistosta tarkemmin Hakovirta ja Haapanen 2020). Kyselyn pääpaino oli lasten elatusjärjestelmien vertailussa erilaisissa perhe-tilanteissa, mutta kysymyksiä esitettiin myös siitä, miten vuoroasuminen huomioidaan muissa keskeisissä perhepoliittisissa etuuksissa. Kysely toteutettiin kirjallisesti ja kyselyyn ovat vastanneet eri maiden asiantuntijat. Kyselyyn vastasi pääasiassa yksi asiantuntija kustakin maasta ja vastaajat olivat tutkijoita (ks. liite). Aineisto perustuu asiantuntijoiden raportoimaan tietoon eri maiden käytännöistä, ja maiden välillä on eroja siinä, kuinka tarkasti asiantuntijat ovat käyttäneet raportoineet. Tämän vuoksi kaikista maista ei ole saatavilla kaikkea tietoa. Koska aineiston tavoitteena oli saada vastauksia siihen, miten elatusjärjestelmät ovat ottaneet vuoroasumisen huomioon, asiantuntijat olivat nimenomaan elatusjärjestelmän asiantuntijoita. Sosiaaliturvaetuuksien kohdalla olemme täydentäneet aineistoa mahdollisuuksien mukaan hakemalla tietoa erilaisista viranomaislähteistä ja aikaisemmasta kirjallisuudesta⁵. Menetelmällisesti kyse on policy-analyysistä, jossa analyysin kohteena ovat faktat ja sosiaaliturvan toimintalogiikka (Bacchi 2009).

Analysoimme elatusapujärjestelmää sekä lapsiperheiden ja vuoroasumisen kannalta keskeisiä etuuksia: lapsilisää, elatustukea, asumistukea sekä toimeentulotukea. Kuvaamme jokaisen luvun alussa ko. etuuden yleisiä piirteitä ja toimintalogiikkaa. Tämän jälkeen analysoimme tarkemmin, miten kussakin etuudessa vuoroasuminen otetaan huomioon ja millä ehdoin.

Kansainvälisissä vertailuissa yksi keskeinen ongelma liittyy järjestelmien yhdenmukaiseen vertailuun. On vaikea verrata ilmiöitä ja järjestelmiä, jotka ovat keskenään yhteismitattomia. Erityisesti perheinstituutiota koskevat kulttuuriset ja juridiset erot ovat merkityksellisiä (ks.

⁵ Tuloksia raportoidessa erottelemme perustuvatko tulokset vignettekyselyn aineistoon vai onko tietolähteenä ollut jokin viranomaislähde, esimerkiksi laki, viranomaisen verkkosivu tai muu kirjallinen lähde.

esim. Hantrais 2004). Tässä tutkimuksessa haasteet ilmenevät erityisesti vuoroasumisen määrittelyn vaikeutena (esim. Smyth 2017; Steinbach 2019) sekä etuusjärjestelmien erilaisuutena.

Työpaperissa keskitytään 11 maan vertailuun: Suomi, Tanska, Islanti, Norja, Ruotsi, Belgia, Ranska, Australia, Uusi-Seelanti, Iso-Britannia ja Yhdysvallat. Yhdysvaltojen tiedot koskevat Wisconsinin osavaltiota. Pohjoismaat valittiin vertailuun näiden maiden kulttuurisen ja sosiaaliturvajärjestelmän yhdenmukaisuuden vuoksi. Valitsimme mukaan myös maita, joissa vuoroasumisen tiedettiin aiemman tutkimuksen perusteella olevan yleistä ja sitä on säädelty lainsäädännössä. Oletimme, että nämä seikat ovat johtaneet siihen, että vuoroasumista on huomioitu jossain määrin myös sosiaaliturvassa. Vertailtavien maiden sosiaalipoliittiset järjestelmät myös eroavat toisistaan. Tämä heijastuu paitsi etujen myöntöperusteisiin myös niiden luonteeseen (esim. Sainsbury 1994; Fredricks ja Höppner 2016). Vuoroasumisen kannalta keskeistä on se, miten lapsi kotitalouden jäsenenä huomioidaan etuuksia myönnettäessä.

4 VUOROASUMINEN JA SOSIAALITURVA ERI MAISSA

4.1 Vuoroasumisen säätely ja sosiaaliturvaetuudet

Lapsen asumista vuorotellen molemmalla vanhemmalla ei aina selkeästi eroteta lainsäädännössä muusta huollon tai huolenpidon jakamisesta. Eri termejä käytetään usein rinnakkain kuvaamaan yleisesti vanhemmuuden jakamista. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa lainsäädännössä käytetään termiä *parental responsibility*, mikä syrjäytti vanhemmuuden vastuiden määrittelyn lapsen huollon, asumisen ja tapaamisen termeillä. Uusi terminologia painottaa vanhemmuuteen kuuluvien vastuiden jatkumista myös eron jälkeen. (Parkinson 2011, 50.) Vaikka lapsen huolenpidon jakaminen olisi perhelainsäädännön keskeinen periaate, lapsen vuoroasumista itessään ei välttämättä ole säädelty tai määritelty perhe- tai muualla lainsäädännössä.

Suomessa ennen lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain uudistamista vuoroasumisella tarkoitettiin tilannetta, jossa lapsi asui suunnilleen yhtä paljon ajastaan kummankin vanhemman luona. Vanhemmat päättivät vuoroasumisesta käytännössä sopimalla siitä keskenään. Lastenvalvoja on myös voinut kirjata vuoroasumisen lapsen asumisesta ja laajasta tapaamisoikeudesta tehtävään sopimukseen. Joulukuun alussa 2019 voimaan tulleessa uudistuksessa laissa vuoroasuminen on säädetty yhdeksi asumisratkaisuksi. Tavoitteena oli ”[tehdä] näkyväksi järjestely, jossa lapsi asuu tosiasiallisesti vuorotellen kummankin vanhempansa luona yhtä paljon tai lähes yhtä paljon” (HE 88/2018, 20). Hallituksen esityksen (HE 88/2018, 20) mukaan vuoroasumisella tarkoitetaan lähtökohtaisesti tilannetta, jossa lapsi asuu vähintään 40 prosenttia kalenterivuodesta toisen vanhemman luona. (Koulu 2019.)

Tämän tutkimuksen maista Suomen lisäksi myös Norjan, Ranskan ja Belgian lainsäädäntö tunnistaa lapsen vuoroasumisjärjestelyn. Norjassa vuoroasuminen antaa vanhemmille myös huollollisia oikeuksia⁶, kun taas Suomessa, Ranskassa ja Belgiassa vuoroasuminen ymmärretään lapsen asumisjärjestelyn muotona.

⁶ Norjassa yhteishuolto viittaa molempien vanhemman oikeuteen tehdä päätöksiä lapsen henkilökohtaisissa asioissa, kun taas vuoroasuvan lapsen yhteishuoltajilla on tasavertainen asema lapsen arkipäivän hoivaa koskevilla päätöksillä.

Vaikka lainsäädäntö Suomessa, Norjassa, Belgiassa ja Ranskassa tunnistaa vuoroasumisjärjestelyn, sille ei ole laissa esitetty kovin tarkkaa määritelmää. Asiantuntijoiden raportoinnin perusteella Norjassa vuoroasumisella tarkoitetaan järjestelyä, jossa lapsi asuu noin puolet ajastaan vuorotellen kummankin vanhempansa luona. Ranskassa ja Belgiassa vuoroasumisella tarkoitetaan järjestelyä, jossa lapsi asuu vuorotellen kummankin vanhempansa luona, mutta ajan jakautumista ei ole määritelty. Suomessa hallituksen esitys (HE 88/2018, 20) antaa lain tulkintaohjeen, jonka mukaan 40 prosentin aikarajaa tulisi lähtökohtaisesti pitää vuoroasumisena. Raja ei kuitenkaan ole ehdoton, sillä kyse on tulkintaohjeesta.

Vaikka kaikissa maissa vuoroasumisjärjestelyä ei ole laissa tunnistettu, vanhemmat voivat päättää, miten lapsen aikaa ja asumista jaetaan vanhempien välillä. Tyypillisesti lapsi voi kuitenkin virallisesti asua (olla kirjoilla) vain toisen vanhemman luona tai vain toinen vanhemmista voi määrittää lapsen lähivanhemmaksi. Vuoroasumistilanteessa vanhemmat päättävät, kumman vanhemman luona lapsi virallisesti asuu. Sen sijaan Ranskassa, Uudessa-Seelannissa ja Yhdysvalloissa, joissa asiantuntijoiden mukaan ei ole väestötietorekisterijärjestelmää, lapsen lähivanhempia määrittää muulla tavoin tai tällaista jakoa ei aineiston perusteella ole.

Sillä, kumpi vanhemmista määrittää lapsen lähivanhemmaksi, voi olla merkitystä vanhempien aseman ja oikeuksien näkökulmasta. Esimerkiksi Tanskassa lähivanhemmalla ja etävanhemmalla on eri oikeudet päättää lapsen asioista. Suomessa taas vanhempien oikeudet eivät ole sidottuja lapsen asumisjärjestelyyn vaan lapsen huoltoon. Myös oikeudet eri sosiaaliturvatuksiin voivat määrittää sen perusteella, kumpi vanhemmista katsotaan lapsen lähivanhemmaksi.

Taulukkoon 2 (s. 16) on tiivistetty maiden väliset erot siinä, onko vuoroasumista huomioitu lainsäädännössä ja miten vuoroasuminen määritellään. Vuoroasumista voidaan säädellä myös eritasoisin normeina. Vaikka vuoroasumista ei olisi määritelty lainsäädännössä, vuoroasuminen voi olla määriteltyä esimerkiksi sosiaaliturvatuksien toimeenpano-ohjeissa tarkastikin, kuten Hakovirta ja Skinner (2020) ovat havainneet elatusapujärjestelmien kohdalla. Keskeistä on tarkastella sitä, huomioidaanko lapsen vuoroasuminen eri etuusjärjestelmissä, millä tavoin, ja vaikuttaako lapsen vuoroasuminen vanhempien oikeuteen saada eri sosiaaliturvatuksia. Seuraavissa luvuissa tarkastelemme vuoroasumisen huomioimista keskeisissä lapsiperheille suunnatuissa sosiaaliturvatuksissa: lapsilisässä, elatustuessa, asumistuessa ja toimeentulotuessa, sekä etuuksien lisäksi elatusapujärjestelmässä.

Taulukko 2. Vuoroasumisen säätely asiantuntijoiden raportoimana vuonna 2017.

	Vuoroasumisesta säädetty lainsäädännössä	Vuoroasumisen määritelmä	Vuoroasuva lapsi on kirjoilla
Pohjoismaat			
Suomi ^a	Kyllä	Lapsi asuu vähintään 40 prosenttia kalenterivuodesta toisen vanhempansa luona	Toisella vanhemmista ^b
Ruotsi	NA	NA	Toisella vanhemmista
Norja	Kyllä	Lapsi asuu noin puolet ajasta molempien vanhempien luona	Toisella vanhemmista
Tanska	Ei	Ei määritelmää	Toisella vanhemmista
Islanti	Ei	Ei määritelmää	Toisella vanhemmista
Keski-Euroopan maat			
Ranska	Kyllä	Lapsi asuu molempien vanhempien luona vuorotellen, ei määritelmää aikajaosta	c
Belgia	Kyllä	Lapsi asuu molempien vanhempien luona vuorotellen, ei määritelmää aikajaosta	Toisella vanhemmista
Anglosaksiset maat			
Uusi-Seelanti	Ei	Ei määritelmää	e
Australia	Ei	Ei määritelmää	NA
Iso-Britannia	Ei	Ei määritelmää	Vanhemmalla, joka kantaa päävastuun lapsen hoivasta (lapsilisän saaja) ^d
Yhdysvallat (Wisconsin)	Ei	Ei määritelmää	e

a Suomen tiedot vastaavat vuonna 2019 uudistettua lapsen huoltoa, asumista ja tapaamista koskevaa lakia ja hallituksen esitystä.

b Väestötietorekisteriin voidaan viedä tieto lapsen vuoroasumisesta lapsen huoltoa koskevana ratkaisuna.

c Lapsella voi olla osoite molemmilla vanhemmilla.

d Iso-Britanniassa lapsen virallinen osoite on sillä vanhemmalla, joka kantaa päävastuun lapsen hoivasta ja kenelle maksetaan lapsilisä. Jos vanhemmat ovat asiasta erimielisiä, viranomaiset päättävät kummalla vanhemmista on päävastuu lapsen hoivasta esimerkiksi sen mukaan, missä lapsi käy koulua. (SSAC 2019.)

e Maassa ei ole väestötietojärjestelmää.

NA Ei tietoa aineistossa.

4.2 Lapsilisä ja vuoroasuminen

Lapsilisä on keskeinen osa lapsiperheiden toimeentuloa monessa maassa. Lapsilisän tavoite on tasata vanhemmille lapsesta aiheutuvia kustannuksia. (Bradshaw ja Finch 2002.) Kun lapsen vanhemmat asuvat yhdessä, vanhempien oletetaan jakavan sekä taloudellisia resursseja että lapsista aiheutuvia kustannuksia yhdessä ja lapsilisä maksetaan toiselle vanhemmista⁷. Vuoroasumistilanteessa keskeinen kysymys on se, kummalle vanhemmalle lapsilisä maksetaan ja pitäisikö lapsilisän jakaminen olla mahdollista vanhempien kesken.

7 Todellisuudessa taloudelliset resurssit eivät aina jakaudu kotitalouden sisälläkään tasaisesti (esim. Pahl 1990).

Tarkastelumaista Suomessa, Tanskassa, Islannissa, Belgiassa ja Isossa-Britanniassa lapsilisä maksetaan vain toiselle vanhemmista, kun lapsen vanhemmat asuvat eri kotitalouksissa. Suomessa lapsilisä maksetaan sille vanhemmalle, joka kantaa päävastuun lapsen hoivasta tai jonka luona lapsi asuu eron jälkeen (Hakovirta ja Rantalaiho 2011; Sarasoja ja Rantala 2015). Tanskassa ja Islannissa lapsilisä maksetaan sille vanhemmalle, jonka luona lapsi asuu. Belgiassa lapsilisä maksetaan äidille, tai sille vanhemmalle, jolle lapsilisä on maksettu ennen vanhempien eroa. Isossa-Britanniassa lapsilisä maksetaan vanhemmalle, jonka katsotaan pääasiallisesti huolehtivan lapsen hoivasta. Isossa-Britanniassa vanhempia kannustetaan sopimaan keskenään lapsilisän saajasta. Kiistatilanteissa viranomaiset päättävät lapsilisän saajan. (SSAC 2019, 11, 33–34.)

Ruotsissa, Norjassa ja Ranskassa lapsilisä voidaan maksaa joko toiselle vanhemmista tai lapsilisä voidaan jakaa vanhempien kesken. Ruotsissa lapsilisä maksetaan lapsen yhteishuoltajille puoliksi, ellei vanhemmat ilmoita lapsilisän saajaksi vain toista vanhemmista. Vuoroasumistilanteessa lapsilisä voidaan jakaa lapsen yhteishuoltajien kesken, jos jompikumpi vanhemmista hakee lapsilisän jakamista⁸. Norjassa lapsilisä voidaan jakaa vuoroasumistilanteessa vanhempien kesken, jos vanhemmilla on sopimus lapsen vuoroasumisesta. Ranskassa vanhemmat voivat sopia, että lapsilisä maksetaan joko toiselle vanhemmista tai molemmille vanhemmille. Jos vanhemmat eivät sovi lapsilisän maksamisesta, molemmat vanhemmat saavat osan lapsilisästä⁹.

Vaikka kaikissa maissa vuoroasumista ei ole huomioitu lapsilisäjärjestelmässä, mailla on joitakin käytäntöjä, jotka antavat joustovaraa eroperheille. Vanhemmat voivat esimerkiksi sopia kummalle vanhemmista lapsilisä maksetaan. Osassa maista vanhemmat voivat päättää eri saajan eri lasten lapsilisille ja saajaa voidaan myös vaihtaa. Belgiassa vanhemmilla on mahdollisuus perustaa yhteinen lapsitili (Kindrekening), jonne lapsilisä voidaan maksaa. Lapsitili on järjestely, josta vanhemmat sopivat keskenään (virallisesti) tai oikeus voi päättää, että vanhemmille perustetaan lapsitili. Tililtä maksetaan lapsen kustannuksia ja molemmilla vanhemmilla on siihen käyttöoikeus. Sopimuksessa voidaan esimerkiksi sopia (tai oikeus voi määrätä), kuinka paljon vanhemmat laittavat tilille rahaa ja mihin lapsen kustannuksiin rahaa saa käyttää (kuten lapsen harrastukset, koulumaksut yms.). (CABB 2010.)

Peruseriaatteiltaan ja rakenteeltaan eri maiden lapsilisäjärjestelmät muistuttavat toisiaan, mutta maiden välillä on myös selkeitä eroja. Lapsilisän määrä voi riippua lasten lukumäärästä, iästä tai perhemuodosta (Bradshaw ja Finch 2002)¹⁰. Toisen vanhemman puuttumisesta kotitaloudesta on Suomen, Tanskan, Norjan ja Belgian lapsilisäjärjestelmissä kompensoitu maksamalla yksinhuoltajille korotettua lapsilisää (MISSOC 2019). Jos vanhemmat haluavat jakaa Norjassa lapsilisän, myös yksinhuoltajalisä jaetaan vanhempien kesken. Asiantuntijat eivät raportoineet, miten lapsilisä jakautuu, kun lapsia on useampia.

8 Ks. ruotsinkielinen verkkosivu [Utbetalning av barnbidrag och flerbarnstillägg](#).

9 Ks. ranskankielinen verkkosivu [Les allocations familiales \(Af\)](#).

10 Tanskassa, Islannissa ja Ranskassa lapsilisä on myös tuloharkintainen etuus (MISSOC 2019).

Australia, Yhdysvallat ja Uusi-Seelanti tukevat lapsiperheitä verotusjärjestelmän keinoin, jonka rinnastamme tässä lapsilisäjärjestelmään¹¹. Yhdysvalloissa vain toinen vanhemmista saa veroetuuden, ja etuuden saaja ratkaistaan sen perusteella, kumman vanhemman luona lapsi asuu suurimman osan ajasta tai kumpi vanhemmista vastaa pääosin lapsen kustannuksista. Australiassa ja Uudessa-Seelannissa molemmat vanhemmat voivat saada veroetuuden vuoroasuvasta lapsesta. Australiassa vanhempi voi saada etuuden, jos lapsi asuu vähintään 35 prosenttia ajastaan vanhemman luona¹². Uudessa-Seelannissa vanhempi voi saada veroetuuden, jos molemmat vanhemmat huolehtivat lapsesta vähintään 33 prosenttia ajasta ja järjestely on pysyvä. Molemmissa maissa veroetuuden määrä jaetaan vanhempien kesken suhteessa siihen aikaan, jonka lapsi asuu kummankin vanhempansa luona.

Taulukossa 3 on tiivistetty, miten vuoroasumiseen ja lapsilisään tai vastaavaan veroetuteen liittyviä kysymyksiä on ratkaistu eri maissa. Lapsilisän normisto sallii vanhempien päättää lapsilisän saajan tai lapsilisän jakamisesta Ruotsissa, Norjassa ja Ranskassa. Uudessa-Seelannissa ja Australiassa vanhemmilla on itsenäinen oikeus hakea veroetuutta lapsen ajan jakautumisen mukaisessa suhteessa.

Taulukko 3. Lapsenvuoroasumisen huomioiminen lapsilisäjärjestelmässä tai sitä vastaavassa veroetuudessa asiantuntijoiden raportoimana vuonna 2017.

	Lapsilisän saaja, kun vanhemmat asuvat eri kotitalouksissa	Vuoroasumisen vaikutus lapsilisän maksamiseen	Edellytys lapsilisän jakamiselle
Pohjoismaat			
Suomi	Lapsen huoltaja ja vanhempi, joka kantaa päävastuun lapsen hoivasta	Ei vaikutusta	–
Ruotsi ^a	Lapsen huoltaja(t)	Lapsilisä voidaan jakaa vuoroasuvasta lapsesta	Yhteishuoltajuus ja vanhemman ilmoitus
Norja	Toinen tai molemmat vanhemmista	Lapsilisä voidaan jakaa vuoroasuvasta lapsesta	Kirjallinen sopimus lapsen vuoroasumisesta
Tanska	Lapsen kanssa asuva vanhempi	Ei vaikutusta	–
Islanti	Lapsen kanssa asuva vanhempi	Ei vaikutusta	–
Keski-Euroopan maat			
Ranska	Toinen tai molemmat vanhemmista	Lapsilisä voidaan jakaa vuoroasuvasta lapsesta	Vanhempientai viranomaisen päätös
Belgia	Äiti tai lapsilisän saaja ennen eroa	Ei vaikutusta	–

¹¹ Lapsiperheitä saatetaan tukea myös verotusjärjestelmän keinoin osassa niitä maita, joissa on lapsilisäjärjestelmä. Esimerkiksi Norjassa, Ranskassa, Belgiassa ja Isossa-Britanniassa on erilaisia veroetuuksia lapsiperheille. Norjassa, Ranskassa ja Belgiassa veroetuuden voi saada vuoroasuvan lapsen molemmat vanhemmat.

¹² Ks. englanninkielinen verkkosivu [Family tax benefit Part A eligibility](#).

	Lapsilisän saaja, kun vanhemmat asuvat eri kotitalouksissa	Vuoroasumisen vaikutus lapsilisän maksamiseen	Edellytys lapsilisän jakamiselle
Anglosaksiset maat			
Uusi-Seelanti ^b	Toinen tai molemmat vanhemmista	Molemmilla vanhemmilla on oikeus hakea veroetuutta lapsen ajan jakautumisen mukaisesti	Lapsi asuu vähintään 33 prosenttia vanhemman luona
Australia ^c	Toinen tai molemmat vanhemmista	Molemmilla vanhemmilla on oikeus hakea veroetuutta lapsen ajan jakautumisen mukaisesti	Lapsi asuu vähintään 35 prosenttia vanhemman luona
Iso-Britannia	Vanhempi, joka kantaa päävastuun lapsen hoivasta	Ei vaikutusta	–
Yhdysvallat (Wisconsin) ^d	Toinen vanhemmista	Ei vaikutusta	–

a Lähde: Regeringskansliet 2011.

b Family Tax Credit (FTC) ja In-Work Tax Credit (IWTC).

c Family Tax Benefit (FTB).

d Earned Income Tax Credit (EITC).

4.3 Elatusapu, elatustuki ja vuoroasuminen

Kun lapsen vanhemmat eivät asu samassa kotitaloudessa, toinen vanhempi vastaa lapsen elatuksesta elatusavulla. Sillä tarkoitetaan tyypillisesti säännöllistä rahallista maksusuoritusta, jolla lapsen toinen vanhempi huolehtii lapsesta aiheutuvista kustannuksista. Monissa maissa lapsen elatuksesta säädetään lainsäädännössä ja vanhemmalla on velvollisuus maksaa elatusapua. Lapsen elatusavun määrään vaikuttavat lapsen yksilöllinen elatustarve ja/tai vanhempien elatuskyky. Pohjoismaissa ja joissain Keski-Euroopan maissa on elatustukijärjestelmän kaltaisia tukimuotoja, joissa yhteiskunta tukee lapsen elatusta silloin, kun toinen vanhempi ei maksa elatusapua. (Skinner ja Davidson 2009.)

Lapsen vuoroasumisen kannalta keskeistä on se, miten vanhemmat jakavat lapsesta aiheutuvia kustannuksia, kun lapsella on vuoroasumisjärjestely. Tutkimuksissa on havaittu, että eri maissa on erilaisia käytäntöjä sen suhteen, miten vuoroasuminen elatusavussa huomioidaan (Hakovirta ja Eydal 2020; Hakovirta ja Skinner 2020). Yksi tapa on, että elatusapua ei makseta lainkaan, koska oletetaan, että molemmat vanhemmat vastaavat tahoillaan lapsesta aiheutuvista kustannuksista. Joissain maissa elatusapua voidaan edellyttää maksettavan, mutta se on usein huomattavasti matalampi kuin tilanteessa, jossa lapsi asuu pääosin toisen vanhemman luona. Kolmanneksi voi olla tilanne, jossa vuoroasuminen ei vaikuta millään tavalla lapsen elatusavun määrään verrattuna tilanteeseen, jossa lapsi asuu pääasiassa toisella vanhemmalla. Elatusapua maksetaan aina sama määrä riippumatta lapsen tapaamis- tai asumisjärjestelystä. (Hakovirta ja Skinner 2020.) Taulukossa 4 (s. 20) kuvataan, miten elatusavussa on huomioitu vuoroasumisen tutkimuksessa mukana olevissa maissa vuonna 2017¹³.

¹³ Jos vanhemmat tekevät sopimuksen keskenään ilman viranomaisia, he voivat päätyä erilaiseen ratkaisuun, kun mitä maan viralliset ohjeistukset ovat (Hakovirta ja Skinner 2020).

Elatusapua määrättäessä useimmissa maissa otetaan huomioon molempien vanhempien tulot ja elatuskyky. Ainoastaan Tanskassa, Islannissa ja Isossa-Britanniassa huomioidaan vain elatusapua maksavan vanhemman tulot. Mallissa, jossa elatusapua määrättäessä huomioidaan molempien vanhempien tulot (*income share model*), on lähtökohtana se, että lapsi saisi saman osuuden vanhempien tuloista kuten silloinkin, kun vanhemmat asuivat yhdessä.

Kaikissa maissa elatusapua ei vuoroasumistilanteessa kuitenkaan veloiteta maksamaan. Tanskassa ja Isossa-Britanniassa vuoroasuvalla lapselle ei makseta elatusapua, vaan oletetaan että vanhemmat vastaavat tahoillaan lapsesta aiheutuvista kustannuksista. Ruotsissa vuoroasumistilanteessa elatusapua ei tarvitse maksaa, ellei toisen vanhemman tulot ole merkittävästi suuremmat (Försäkringskassan 2020). Tarkkaa ohjetta siitä, minkä suuruinen ero on merkittävä ei ole esitetty. Muissa maissa elatusapu voidaan määrätä maksettavaksi myös vuoroasumistilanteessa.

Taulukko 4. Elatusapu vuoroasumistilanteessa asiantuntijoiden raportoimana vuonna 2017.

	Molempien vanhempien tulot huomioidaan elatusavun määräytymisessä	Elatusapua maksetaan vuoroasumistilanteessa	Vuoroasumisen vaikutus elatusavun määrään
Pohjoismaat			
Suomi	Kyllä	Kyllä	Luonapitovähennys
Ruotsi	Kyllä	Kyllä	Vähennys vanhempien tuloerojen vuoksi
Norja	Kyllä	Kyllä	Joko luonapitovähennys tai vähennys vuoroasumisen perusteella
Tanska	Ei	Ei	Ei makseta
Islanti	Ei	Kyllä	Ei vaikutusta
Keski-Euroopan maat			
Ranska	Kyllä	Kyllä	Vähennys
Belgia	Kyllä	Kyllä	Vähennys
Anglosaksiset maat			
Uusi-Seelanti	Kyllä	Kyllä	Vähennys
Australia	Kyllä	Kyllä	Vähennys
Iso-Britannia	Ei	Ei	Ei makseta
Yhdysvallat (Wisconsin)	Kyllä	Kyllä	Vähennys

Taulukon 4 kolmannessa sarakkeessa on kuvattu sitä, miten elatusavun määrä muuttuu lapsen kahden eri asuinjärjestelyn välillä eli kun lapsi asuu pääasiassa yhden vanhemman kanssa tai kun lapsi vuoroasuu. Islannissa toinen vanhempi on velvollinen maksamaan saman summan elatusapua aina riippumatta lapsen asumisjärjestelystä. Muissa niistä maista, joissa elatusapua voidaan määrätä maksettavaksi vuoroasumistilanteessa, vuoroasuminen alentaa elatusapua

verrattuna tilanteeseen, jossa lapsi asuisi pääasiassa toisen vanhemman luona. Vähennys perustuu siihen aikaan, jonka lapsi on toisen vanhemman luona. Vähennyksen taso kuitenkin vaihtelee maiden välillä. Norjassa vuoroasumisen perusteella lasketussa elatusavussa vanhempien katsotaan jakavan lapsen kulut puoliksi ja elatusapu vastaa lähinnä vanhempien välistä tuloeroa. Suomessa elatusvelvollinen on oikeutettu laajaan luonapitovähennykseen tapaamisten perusteella, mutta vähennys on melko pieni eikä vastaa vuoroasumisesta aiheutuvia kuluja. Luonapitovähennys ei myöskään perustu suoraan lakiin, sillä laissa ei ole tarkkoja määräyksiä elatusavun laskentatavasta. Luonapitovähennyksestä on ohjeistus oikeusministeriön julkaisemassa elatusapuhjeistuksessa, joka ei ole sitova, vaan se on tarkoitettu apuvälineeksi elatusapuosopimusta laativille virkamiehille ja vanhemmille.

Elatustuki. Millar ja Warman (1996) ovat jaotelleet maita kahteen eri ryhmään sen mukaan, mikä rooli valtiolla on lasten elatuksen turvaamisessa eron jälkeen. Anglosaksissa maissa vastuu lapsen elatuksesta on lapsen vanhemmilla ja valtion rooli liittyy lähinnä elatusapujen perimiseen elatusvelvolliselta. Pohjoismaissa sekä useissa Keski-Euroopan maissa valtio turvaa lapsen elatuksen maksamalla elatustukea, mikäli elatusvelvollisen maksukyky on riittämätön. Elatustuella tarkoitetaan julkisista varoista maksettavaa tukea lapselle, jos lapsen toinen vanhempi ei osallistu lapsen elatukseen tai lapsella ei ole toista elatusvelvollista vanhempaa (Skinner ja Davidson 2009). Tämän tutkimuksen maista Pohjoismaissa sekä Belgiassa ja Ranskassa on turvattu lapsen elatus, joko elatustuella tai elatusavun ennakolla, mikäli toinen vanhempi ei maksa elatusapua. Muissa tutkimusaineiston maissa elatustukijärjestelmää ei ole.

Elatustukea voidaan maksaa useissa eri tilanteissa ja elatustuen maksuperusteet vaihtelevat maittain. Esimerkiksi Norjassa elatustuki on tarveharkintainen, ja maksetun elatustuen määrä riippuu lasten lukumäärästä ja iästä sekä vanhemman tuloista ja perhetilanteesta. Suomessa elatustuen määrään vaikuttaa lapsen saaman elatusavun määrä eli elatustuki voidaan maksaa joko täysimääräisenä tai alennettuna.

Elatustukijärjestelmät toimivat kahdella erilaisella logiikalla. Elatustukea voidaan maksaa vain sen verran, kuin elatusapua saadaan elatusvelvolliselta perittyä (*advanced maintenance*). Tällöin julkisen vallan rooli liittyy lähinnä elatusavun perintään ja perityn elatusavun maksamiseen lapselle. Näitä maita edustavat tässä tutkimuksessa Tanska ja Belgia. Elatusavun ennakkoa maksetaan, jos elatusavun maksaminen laiminlyödään. Lisäksi vanhempi voi pyytää, että elatusavun maksaminen hoidetaan viranomaisen kautta, jos esimerkiksi vanhempi ei halua saada maksuja toiselta vanhemmalta suoraan tai elatusavun maksussa on ollut ongelmia.

Toinen tapa on huolehtia siitä, että kaikki lapset, jotka eivät saa elatusapua toiselta vanhemmalta, saavat elatuksensa turvattua elatustuella (*guaranteed maintenance*). Julkinen taho pyrkii mahdollisuuksien mukaan perimään elatustukena maksetun summan takaisin elatusvelvolliselta ja ottaa kantaakseen riskin elatusvelvolliseen kohdistuvan perinnän epäonnistumisesta.

Elatustukijärjestelmistä Suomen, Ruotsin, Norjan ja Ranskan järjestelmät muistuttavat maksuperusteiltaan eniten toisiaan, sillä elatustuki turvaa lapsen elatuksen useammassa tilanteissa, eikä vain silloin, jos elatusavun maksaminen laiminlyödään tai sen mahdollisuus on olemassa. Edellä mainituissa maissa elatustukea voidaan maksaa, jos elatusvelvollinen vanhempi ei

maksa elatusapua tai jos lapsella ei ole elatusvelvollista vanhempaa, jolloin lapselle maksetaan täyttä elatustukea¹⁴. Näissä maissa elatustukea voidaan myös maksaa täydentävänä tukena, jos elatusvelvollisen vanhemman maksama elatusapu on pienempi kuin elatustuki vanhemman matalan elatuskyvyn vuoksi. Tällaisessa tilanteessa elatustuki korvaa toisen vanhemman puutteellisen elatuskyvyn elatustuen tasoon asti.

Tarkastelumaista ainoastaan Ruotsin elatustukijärjestelmässä on selvästi otettu huomioon lapsen vuoroasumisjärjestely. Muiden maiden elatustukijärjestelmissä ei ole selkeää linjaa siitä, miten elatustuki maksetaan, kun lapsi vuoroasuu. Ruotsia lukuun ottamatta muissa vertailumaissa elatustukea voidaan maksaa vain toiselle vanhemmista. Elatustukea (ja elatusavun ennakkoa) maksetaan sille vanhemmalle, jonka luona lapsi asuu tai joka olisi oikeutettu saamaan elatusapua.

Kaikissa maissa elatustuen (tai elatusavun ennakon) maksaminen on sidoksissa elatusapuun joko täysin tai osittain. Kuten edellä taulukossa 4 havaittiin, vuoroasumistilanteessa elatusapua ei välttämättä määrätä maksettavaksi tai elatusapua määrätään maksettavaksi vain, jos vanhempien välillä on suuri tuloero. Jos elatustuen maksaminen on täysin sidoksissa sovittuun elatusavun laiminlyömiseen, kuten Tanskassa ja Belgiassa, elatustukea tai elatusavun ennakkoa ei makseta, jos elatusapua ei ole sovittu maksettavaksi. Suomessa elatustukea ei makseta, jos vanhemmat ovat sopineet, että elatusapua ei makseta lapsen vuoroasumisen vuoksi. Norjassa ei ole selvää käytäntöä siitä, miten ja millä perusteella elatustukea voidaan maksaa, jos lapsella on vuoroasumisjärjestely ja lapselle ei makseta elatusapua.

Ruotsi on valinnut muista maista poikkeavan lähestymistavan. Ruotsissa elatustuki koostuu täyden ja täydentävän elatustuen lisäksi elatustuesta vuoroasumistilanteessa (*Underhållstöd vid växelvis boende*). Vuoroasuvan lapsen molemmille vanhemmille on voitu vuodesta 2001 maksaa elatustukea, jos vanhempien tulot ovat pienet. Molemmilla vanhemmilla on itsenäinen oikeus etuuteen, joka on puolet täydestä elatustuesta. (Regeringskansliet 2011.) Tuki otettiin käyttöön, jotta lapsen elatus olisi turvattu myös pienituloisissa perheissä, joilla on vuoroasumisjärjestely, sillä valtio halusi tukea perheitä valitsemaan lapselleen sopivan asumisratkaisun. (RFV 2003.)

Vuoroasumistilanteessa maksettava elatustuki on kuitenkin Ruotsissapäätetty lakkauttaa vuoden 2021 mennessä. Ongelmaksi nähtiin muun muassa se, että pienituloisten vuoroasuvien perheiden tukemista varten oli kaksi rinnakkaista tuloharkintaista järjestelmää, asumistuki ja elatustuki. Näiden tukimuotojen toimintalogiikka ja määräytymissäännöt olivat erilaisia. (Regeringskansliet 2011, 244–245; Regeringens proposition 2017.) Jatkossa Ruotsissa on tavoitteena tukea pienituloisia vuoroasuvien lasten perheitä asumistukijärjestelmän kautta (ks. luku 4.4).

¹⁴ Ranskassa elatustukea maksetaan myös lapselle, jonka toinen vanhempi on kuollut, kun taas toisissa maissa lapseneläke turvaa toisen vanhempansa menettäneiden lasten elatuksen.

4.4 Asumistuki ja vuoroasuminen

Asumistuki on tyypillisesti pienituloisille kotitalouksille suunnattu tukimuoto, jonka tarkoituksena on helpottaa kotitalouksia asumiskustannuksissa (Griggs ja Kemp 2012; Jauhiainen ym. 2019). Asumistuki eroaa edellä tarkastelemistamme perhetuen muodoista, sillä asumistuki ei ole vain lapsiperheille suunnattu tukimuoto. Maiden välillä voi kuitenkin olla eroja tässä suhteessa. Esimerkiksi Ruotsissa perhepoliittiset tavoitteet ovat keskeisesti vaikuttaneet asumistukijärjestelmän kehityksen taustalla, ja asumistuki on Ruotsissa nimenomaan lapsiperheille suunnattu tukimuoto (Regeringskansliet 2011, 239)¹⁵. Eri maiden asumistukijärjestelmien välillä on eroja niiden rakenteessa ja kohdentumisessa, mikä asettaa haasteita maiden väliselle vertailulle (Kemp 2006; Griggs ja Kemp 2012; Jauhiainen ym. 2019). Syvällisempi kuvaus tarkastelumaiden asumistukijärjestelmien välisistä eroista ei kuitenkaan ole tämän tutkimuksen puitteissa mahdollista. Keskitymme tarkastelemaan yleisellä tasolla sitä, voidaanko vuoroasuva lapsi huomioida molemman vanhemman asumistuessa ja millä perusteella¹⁶.

Asumistuki on tyypillisesti tarveharkintainen etuus, jonka määräytyminen on sidoksissa paitsi tuloihin ja asumiskustannuksiin myös kotitalouden rakenteeseen (Kemp 2006; Bradshaw ja Finch 2004). Esimerkiksi Suomessa henkilöluvultaan isommalle kotitaloudelle hyväksyttävien asumismenojen määrä on suurempi ja Ruotsissa asumistukeen maksetaan lisä kotitaloudessa asuvien lasten lukumäärän mukaan. Vuoroasumistilanteessa lapsen molemmat vanhemmat voivat tulojensa ja asumismenojensa perusteella olla oikeutettuja asumistukeen. Perheiden kannalta keskeinen kysymys on se, kumman vanhemman kotitalouden jäseneksi vuoroasuva lapsi huomioidaan.

Tarkastelumaista Ruotsissa, Islannissa, Ranskassa, Belgiassa, Australiassa ja Yhdysvalloissa vuoroasuva lapsi voidaan huomioida molemman vanhemman asumistuessa. Ruotsissa lapsiperheiden asumistukeen maksetaan lisä sen perusteella, kuinka monta lasta kotitaloudessa asuu. Vuodesta 2018 lähtien vuoroasuvan lapsen vanhemmat ovat saaneet yhtä suuren lisän asumistukeen vuoroasuvasta lapsesta (*särskilt bidrag för barn som bor växelvis*). Ehtona lisän saamiselle on se, että vanhemmilla on lapsen yhteishuoltajuus¹⁷. Jo ennen vuotta 2018 lapsesta voitiin maksaa lisä myös sen vanhemman asumistukeen, jonka luona lapsi ei ollut kirjoilla, jos lapsi asui kotitaloudessa osan ajasta (*umgängesbidrag*). Lisä oli kuitenkin pienempi kuin se, jota maksettiin vanhemmalle, jonka luona lapsi oli kirjoilla (*särskilt bidrag för hemmavarande barn*). (Regeringskansliet 2011, 242.) Järjestelyn katsottiin kohtelevan epätasapuolisesti vuoroasuvan lapsen vanhempia, ja asumistukijärjestelmää uudistettiin, jotta se ottaisi paremmin huomioon lapsen vuoroasumisjärjestelyn (Regeringens proposition 2017)¹⁸.

15 Ruotsissa lapsiperheiden lisäksi asumistukea voidaan myöntää 18–29-vuotiaille. Muiden ryhmien, kuten eläkeläisten asumista tuetaan muun sosiaaliturvan yhteydessä. (ks. ruotsinkieliset verkkosivut [Bostadsbidrag till unga \(under 29 år\)](#) ja [Bostadstillägg](#)).

16 Lisäksi lapsiperheiden asumista voidaan tukea myös muilla asuntopolitiikan keinoilla (esim. sosiaalinen asuntotuotanto, asuntolainoihin kohdistuvat keinot), joita ei käsitellä tässä tutkimuksessa.

17 Jos lapsi taas asuu vähemmän kuin puolet ajasta vanhemman luona, vanhempi voi saada asumistukea, jos vanhemman asunto on vähintään 40 neliön kaksio. Jos lapsi asuu vanhemman luona vähemmän kuin 30 päivää vuodessa, vanhempi ei saa asumistukea (ks. ruotsinkielinen verkkosivu [Bostadsbidrag till barnfamiljer](#)).

18 ks. Ruotsin parlamentin sosiaalivakuutusvaliokunnan mietintö [Nytt särskilt bidrag inom bostadsbidraget för barn som bor växelvis](#).

Myös Belgiassa, Australiassa ja Yhdysvalloissa vuoroasuvan lapsen molemmat vanhemmat voivat saada lapsen huomioiduksi asumistuessa. Belgiassa sosiaalietuuksissa vanhemmat laskeetaan vuoroasuvan lapsen vanhemmiksi (*co-parent*), jos lapsi asuu vanhempiensa luona joko vuorotellen kolmena päivänä viikossa tai vuoroviikoin. Vuoroasuvan lapsen vanhempi saa korotettua asumistukea. Australiassa vuoroasuva lapsi huomioidaan, jos lapsi asuu vähintään 35 prosenttia ajastaan vanhemman luona¹⁹. Yhdysvalloissa lapsi huomioidaan, jos lapsi asuu vanhemmalla 50 prosenttia ajasta tai enemmän, jolloin lapsen tilan tarve otetaan huomioon asumistukea myönnettäessä.

Ranskassa asumistukijärjestelmään tehtiin vuonna 2017 keskeisiä muutoksia²⁰, joiden yhteydessä Ranskan korkein oikeus linjasi, että vuoroasuva lapsi tulee huomioida valtion asumistuessa lapsen molemmilla vanhemmilla. Aineistossa ei kuitenkaan ollut tarkempaa tietoa siitä, miten vuoroasuva lapsi tullaan asumistuessa huomioimaan. Myöskään Islannista ei ollut tarkempaa tietoa siitä, millä tavoin vuoroasuminen huomioidaan asumistukijärjestelmässä.

Tarkastelumaista Suomessa, Tanskassa, Uudessa-Seelannissa ja Isossa-Britanniassa lapsi voidaan huomioida asumistuessa vain toisella vanhemmista. Suomessa ja Tanskassa määräävä peruste on lapsen kirjoilla olo, sillä lapsi huomioidaan vanhemmalla, jonka luona lapsi virallisesti asuu. Uudessa-Seelannissa ja Isossa-Britanniassa lapsi huomioidaan vanhemmalla, joka kantaa päävastuun lapsen hoivasta. Norjassa asumistuen hakijalle voidaan hyväksyä korkeammat asumiskustannukset, jos hakija ilmoittaa, että kotitaloudessa asuu lapsi. Norjan asiantuntijan mukaan viranomaiset eivät tarkista sitä, kuka taloudessa on virallisesti kirjoilla. Asumistuessa ei siten ole menettelyä, joka erottaisi vuoroasuvan lapsen muista lapsista.

Taulukkoon 5 (s. 25) on koottu tiivistetysti tulokset vuoroasumisen huomioimisesta asumistuessa tutkimusaineiston maissa. Suomessa, Tanskassa, Uudessa-Seelannissa ja Isossa-Britanniassa vain toinen vanhemmista voi saada lapsen huomioiduksi asumistuessa, vaikka lapsi asuisi molempien vanhempien luona. Maissa, joissa vuoroasuvan lapsen molemmat vanhemmat voivat saada lapsen huomioiduksi, edellytykset vaihtelevat.

19 Ks. Australian hallituksen ohje [Family Assistance Guide](#).

20 Vuodesta 2017 asumistuki on jakautunut kahteen osaan: sosiaalivakuutuksen alaiseen asumistukeen (Allocation logement 'AL') sekä valtion asumistukeen (Aide personnalisée au logement 'APL').

Taulukko 5. Lapsen vuoroasumisen huomioiminen asumistukijärjestelmässä asiantuntijoiden raportoimana vuonna 2017.

	Vuoroasuva lapsi voidaan huomioida kummallakin vanhemmalla	Edellytys vuoroasuvan lapsen huomioimiseksi asumistuessa
Pohjoismaat		
Suomi	Ei	–
Ruotsi	Kyllä	Vanhemmilla on lapsen yhteishuolto
Norja	Harkinta	Etuuden hakijan oma ilmoitus kotitalouden jäsenistä
Tanska	Ei	–
Islanti	Kyllä	NA
Keski-Euroopan maat		
Ranska	Kyllä	NA
Belgia	Kyllä	Lapsi asuu kolme päivää viikossa tai vuoroviikoin vanhemman luona
Anglosaksiset maat		
Uusi-Seelanti	Ei	–
Australia ^a	Kyllä	Lapsi asuu vähintään 35 prosenttia ajasta vanhemman luona
Iso-Britannia	Ei	–
Yhdysvallat (Wisconsin)	Kyllä	Vanhemmalla on lapsen yhteishuolto ja lapsi asuu 50 prosenttia tai suuremman osan ajastaan vanhemmalla

NA = Ei tietoa aineistossa.

^a Lähde: Australian hallituksen ohje [Family Assistance Guide](#).

4.5 Toimeentulotuki ja vuoroasuminen

Toimeentulotuki on viimesijainen toimeentuloturvan muoto, jolle on tyypillistä vahva tarveharkinta. Toimeentulotuen harkinnanvaraisuus asettaa haasteita eri maiden järjestelmien väliselle vertailulle. Ratkaisukäytännöt voivat vaihdella paitsi maiden välillä myös maiden sisällä alueittain, sillä toimeentulotuen toimeenpano voi olla paikallisen toimijan vastuulla. Näin on esimerkiksi Norjassa, jossa toimeentulotuella ei ole sitovia valtakunnallisia ohjeita (vuonna 2017). Tästä johtuen, samoin kuin asumistuen kohdalla, tarkastelemme melko yleisellä tasolla lapsen vuoroasumisen ja toimeentulotuen yhteensovittamista eri maissa.

Toimeentulotuen määräytymiseen vaikuttavat usein kotitalouden rakenne ja kotitalouden jäsenten yhteenlasketut resurssit (Eardley ym. 1996; Kuivalainen 2004), jolloin vuoroasumistilanteessa kysymyksiksi nousevat, voidaanko vuoroasuva lapsi katsoa molemman vanhemman kotitalouden jäseneksi, ja kummalla vanhemmalla on oikeus saada lapseen perustuvaa toimeentulotukea. Tarkastelumaista Suomessa, Norjassa ja Belgiassa vuoroasuva lapsi voidaan huomioida molemmalla vanhemmalla toimeentulotuen määräytymisessä. Tanskassa, Ranskassa, Uudessa-Seelannissa ja Isossa-Britanniassa lapsi huomioidaan vain toisella vanhemmista, joko lapsen kirjoilla olon perusteella tai sen perusteella, kumman vanhemman katsotaan pääasiassa vastaavan lapsen hoivasta. Yhdysvalloissa tai Australiassa ei ole selvää sääntöä siitä, kumpi vanhemmista

voi hakea lapseen perustuvaa toimeentulotukea. Asiantuntijoiden mukaan, joko vanhemmat sopivat asiasta keskenään tai tuen saa se vanhempi, joka sitä ensimmäiseksi hakee.

Asiantuntijoiden raportoinnin perusteella lapsi voidaan huomioida toimeentulotuen määräytymisessä kahden eri mekanismin kautta. Vuoroasuva lapsi voidaan joko katsoa kotitalouden jäseneksi tai vanhemmalle voidaan myöntää tukea lapsen tapaamisesta aiheutuvista kustannuksiin. Suomessa toimeentulotukea laskettaessa voidaan ottaa huomioon vuoroasuvan lapsen tapaamiskustannukset tai vanhempi voi saada lapsen perusosasta puolet. Myös Norjassa toimeentulotukea myönnetään tapaamiskustannuksiin. Jos lapsi on vanhemman luona 15 päivää kuukaudessa tai enemmän, lapsi huomioidaan vanhemman toimeentulotuessa samalla tavalla kuin sen vanhemman toimeentulotuessa, jonka luona lapsi on kirjoilla. Belgiassa lapsi voidaan huomioida toimeentulotuessa, jos lapsi asuu kolme päivää viikossa tai vuoroviikoin vanhemman luona, jolloin vanhemman katsotaan olevan puolet ajasta perheellinen ja puolet ajasta yksinasuva. Vuoroasuvan lapsen vanhempi saa puolet perheellisen henkilön toimeentulotuesta ja puolet yksinasujan toimeentulotuesta.

Tulokset on tiivistetty taulukkoon 6. Toimeentulotukijärjestelmissä lapsen vuoroasumista ei huomioida kovin monessa maassa. Vuoroasumisen ja toimeentuloon liittyvät ongelmat voivat kuitenkin tulevaisuudessa olla ajankohtaisia yhä useamman perheen kohdalla, jos vuoroasuminen kasvattaa suosiotaan myös pienituloisissa perheissä.

Taulukko 6. Lapsen vuoroasumisen huomioiminen toimeentulotukijärjestelmissä asiantuntijoiden raportoimana vuonna 2017.

	Vuoroasuva lapsi voidaan huomioida kummallakin vanhemmalla	Edellytys vuoroasuvan lapsen huomioimiseksi toimeentulotuessa
Pohjoismaat		
Suomi	Kyllä	Vahvistettu sopimus lapsen vuoroasumisesta tai toteutuneet tapaamiset
Ruotsi	NA	NA
Norja	Kyllä	Toteutuneet tapaamiset
Tanska	Ei	–
Islanti ^a	–	–
Keski-Euroopan maat		
Ranska	Ei	–
Belgia	Kyllä	Lapsi asuu kolme päivää viikossa tai vuoroviikoin vanhemman luona
Anglosaksiset maat		
Uusi-Seelanti	Ei	–
Australia	Ei	–
Iso-Britannia	Ei	–
Yhdysvallat (Wisconsin)	Ei	–

NA = Ei tietoa aineistossa.

a Toimeentulotukijärjestelmää ei käsitellä, sillä Islannissa (Reykjavik) lapset eivät vaikuta toimeentulotuen saantiin tai sen määräytymiseen.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Vaikka vuoroasuminen on yhä yleisempi lasten asumisjärjestely eron jälkeen, sen vaikutuksista sosiaaliturvaan on vielä vähän tutkimusta niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Tässä työpaperissa tarkastelimme, miten vuoroasuminen vaikuttaa perhepoliittisten etuuksien järjestämiseen 11 maassa. Tarkastelun rajoitimme lapsiperheiden kannalta neljään keskeiseen etuuteen: lapsilisään, elatustukeen, asumistukeen ja toimeentulotukeen. Sen lisäksi tarkastelimme maiden elatusapujärjestelmiä. Vertailussa oli mukana maita, jotka ovat joko sosiaaliturvajärjestelmän kannalta verraten samankaltaisia Suomen kanssa ja/tai joissa vuoroasuminen on tutkimusten mukaan melko yleistä tai vuoroasumisesta on jonkinasteista lainsäädäntöä. Oletimme, että maissa, joissa vuoroasuminen on lainsäädännön tasolla säädelty järjestely, vuoroasuminen olisi huomioitu myös sosiaaliturvajärjestelmässä. Tulokset on tiivistetty taulukkoon 7.

Taulukko 7. Vuoroasumisen huomioiminen eri sosiaaliturvaetuuksissa, asiantuntijoiden raportoimana vuonna 2017.

	Suomi	Tanska	Islanti	Norja	Ruotsi	Belgia	Ranska	Australia	Uusi-Seelanti	Iso-Britannia	Yhdysvallat (Wisconsin)
Lapsilisäjärjestelmä tai vastaava veroetuus				X	X		X	X	X		
Elatustukijärjestelmä					X ^b			d	d	d	d
Asumistukijärjestelmä			X	a	X	X	X ^c	X			X
Toimeentulotukijärjestelmä	X			X	NA	X					

x = Vuoroasuminen on huomioitu joko etuutta säätelevässä laissa tai etuuden määräytymiskäytännöissä/ohjeissa.

NA = Ei tietoa aineistossa.

a Vuoroasumista ei ole suoraan huomioitu. Vuoroasuva lapsi voidaan huomioida vanhemmalla, jos vanhempi ilmoittaa, että lapsi asuu tämän luona.

b Vuoroasumistilanteessa maksettava elatustuki lakkautetaan vuoteen 2021 mennessä.

c Korkeimman oikeuden päätös asumistuen jakamisesta vuoroasumistilanteessa.

d Maassa ei ole kyseistä etuutta.

Maiden välinen vertailu osoittaa, että osa maista ei ole reagoinut niihin haasteisiin, joita vuoroasuminen etuuksien määräytymisperusteille asettaa. Esimerkiksi Tanskassa ja Isossa-Britanniassa lapsen vuoroasumista ei ole huomioitu tarkastelemiemme etuuksien kohdalla. Suomessa vain toimeentulotuessa on ohjeistusta vuoroasumisen huomioimisesta, Islannissa ja Yhdysvalloissa asumistuessa sekä Uudessa-Seelannissa lapsilisäjärjestelmässä. Yleisimmin vuoroasuminen on otettu huomioon asumistukijärjestelmässä ja lapsilisässä.

Tulosten perusteella voimme sanoa, että vuoroasumisen huomioiminen keskeisissä perhepoliittisissa etuuksissa ei ole kovin systemaattista eikä johdonmukaista. Lapsilisä tai sitä vastaava veroetuus sekä elatusapu ja elatustuki koskevat lapsesta aiheutuvien kustannusten jakamista vanhempien välillä. Kyse on siis lapsen kustannusten oikeudenmukaisesta jakautumisesta vanhempien välillä. Osassa maista normisto antaa vanhemmille enemmän vapautta päättää miten

lasten kustannuksia eron jälkeen jaetaan, esimerkiksi maksetaanko elatusapua, kenelle lapsilisä maksetaan tai miten se jaetaan vanhempien kesken. Sopimusvapaus on hyvä silloin, jos vanhemmat kykenevät sopimaan asioista, mutta se voi aiheuttaa myös ristiriitoja vanhempien välille.

Asumistuessa ja toimeentulotuessa taas on kyse pienituloisten perheiden tukemisesta. Keskeinen ajatus on, että perheissä tulisi olla mahdollista valita lapsen edun mukainen asumisratkaisu riippumatta vanhempien tulotasosta. Koska vuoroasuminen on yleistynyt myös pienituloisissa perheissä (esim. Meyer ym. 2017), on tärkeää, että vanhemmat voivat sopia ratkaisun, joka on lapsen edun mukainen, eikä riippuvainen perheen sosioekonomisesta asemasta. Lapsen edun mukaista ratkaisua tulisi myös sosiaaliturvajärjestelmän tukea.

Suomessa etuuksien määräytymiseen vaikuttaa pitkälti lapsen virallinen asuinpaikka (kirjoilla olo). Tämän tutkimuksen mukaan sosiaaliturvaetuuksissa osassa maista lapsen kotitalouden jäsenyys voidaan ulottaa myös siihen kotitalouteen, jossa lapsi ei ole kirjoilla, esimerkiksi virallisen vuoroasumissopimuksen perusteella. Lapsen virallisen osoitteen ei siis välttämättä tarvitsisi määrittää etuuden saajaa, vaan perhekäsitystä voisi laajentaa kattamaan myös niitä perheenjäseniä, jotka eivät asu samassa kotitaloudessa. Osa maista on myös ottanut etuuksissa käyttöön erilaisia käsitteitä, joilla erotetaan vuoroasuvien lasten vanhemmat muista vanhemmista, kuten Belgiassa termi *co-parent*.

Tuloksista nousi esille, että vaikka vuoroasumisesta ei olisi lainsäädännössä tarkkoja kriteereitä, etuuksia myönnettäessä on määritelty tarkasti se, mikä katsotaan vuoroasumiseksi. Esimerkiksi Uudessa-Seelannissa, Australiassa, Yhdysvalloissa ja Belgiassa vuoroasumiselle oli tarkka aikamääre niissä etuuksissa, joihin lapsen vuoroasuminen vaikuttaa. Näistä maista vain Belgiassa vuoroasumista säädellään lailla, mutta sille ei ole määritelmää. Tulosten mukaan vuoroasumista siis määritellään eri tasoisin normein.

Tulosten mukaan lapsiperheille kohdistettuja etuuksia on vuoroasumisen näkökulmasta kehitetty kattavimmin Ruotsissa, jossa vuoroasumisen otetaan huomioon useissa etuuksissa. Ruotsia voidaan pitää tässä suhteessa edelläkävijänä, sillä Ruotsissa sosiaaliturvaetuuksia on pyritty sovittamaan yhteen lapsen vuoroasumisen kanssa jo 2000-luvun alusta alkaen (ks. RFV 2003; Regeringens proposition 2005; Regeringskansliet 2011; Regeringens proposition 2017). Ruotsissa on pyritty siihen, että sosiaaliturvaetuudet eivät olisi vain kytköksissä lapsen kirjoilla oloon, vaan myös siihen, miten vanhemmat jakavat vastuuta lapsesta. Lainsäädännön tulisi olla neutraali ja tukea lapsen edun mukaisen asumisjärjestelyn valintaa. (Regeringskansliet 2011; Regeringens proposition 2017.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja perustuslaki luovat pohjan sille, että lapsen etu otetaan ensisijaisesti huomioon kaikessa lasta koskevassa lainsäädännössä ja päätöksenteossa. Lapsen edun toteutumisen pitäisi olla kantava periaate myös sosiaaliturvaa uudistettaessa. Suomen valtioneuvosto asetti keväällä 2020 parlamentaarisen komitean valmistelemaan sosiaaliturva-uudistusta. Tulevassa uudistuksessa on tarpeen tarkastella lapsiperheille kohdennettuja etuuksia ja muokata niitä niin, että lapsen etu toteutuu ja vuoroasuvan lapsen molempien vanhempien oikeudet sosiaaliturvaan tunnustetaan.

LÄHTEET

Autonen-Vaaraniemi L, Forsberg H. Vuoroasuminen lapsuuden paikkakokemuksina kolmen tyyppitartinan valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 2015; 80 (5): 447–456.

Bartfeld J. Shared placement. An overview of prevalence, trends, economic implications, and impacts on child well-being. Madison, WI: University of Wisconsin–Madison, Institute for Research on Poverty, 2011.

Bacchi C. *Analysing Policy. What's the problem represented to be.* Adelaide: University of Adelaide, 2009.

Belmokhtar Z. [Une pension alimentaire fixée par les juges pour deux tiers des enfants de parents séparés.](#) *Infostat Justice* 2014; 128.

Berger L, Brown P, Joung E, Melli M, Wimer L. The stability of child physical placements following divorce. Descriptive evidence from Wisconsin. *Journal of Marriage and Family*, 2008; 70 (2): 273–283.

Berger LM, Carlson MJ. Family policy and complex contemporary families. A decade in review and implications for the next decade of research and policy practice. *Journal of Marriage and Family* 2020; 82: 478–507.

Bradshaw J, Finch N. A comparison of child benefit packages in 22 countries. Leeds: Corporate Document Services, Department for Work and Pensions Research Report 174, 2002.

Bradshaw J, Finch N. Housing benefits in 22 countries. *Benefits* 2004; 40 (12): 87–94.

CABB. [De nieuwe wet op de onderhoudsbijdrage voor kinderen.](#) Brussel: CAW, 2010. Viitattu 5.2.2020.

Castren A-M, Hakovirta M, Kuronen M. Ero yhteiskunnallisena kysymyksenä. *Janus* 2019; 27 (4): 341–343.

Claessens E, Mortelmans D. Challenges for child support schemes. Accounting for shared care and complex families. *Journal of European Social Policy* 2018; 28 (3): 211–223.

Eekelaar J, Klive E. *Custody after divorce.* Oxford: Oxford University Press, 1977.

Eydal GB, Rostgaard T, Hiilamo H. Family policies in the Nordic countries. Aiming at equality. *Julkaisu:* Eydal GB, Rostgaard T, toim. *Handbook on family policy.* Cheltenham: Elgar, 2018: 195–208.

Eardley T, Bradshaw J, Ditch J, Gough I. Social assistance in OECD countries. Synthesis report. London: HMSO, Department of Social Security Research Report 46, 1996.

Faurie M, Kallioma-Puha L. Jääkaappi, osoite vai sukuside. *Perhe sosiaalilainsäädännössä.* *Lakimies* 2010; 7–8: 1266–1292.

Fehlberg B, Smyth B, Maclean M, Roberts, C. Legislating for shared time parenting after separation. A research review. *International Journal of Law, Policy and the Family* 2011; 25 (3): 318–337.

Forsberg H, Ritala-Koskinen A. *Monen kodin lapset.* Helsinki: Gaudeamus, 2019.

Frericks P, Höppner J, Och R. Institutional individualisation? The family in European social security institutions. *Journal of Social Policy* 2016; 45 (4): 747–764.

Försäkringskassan. [Barnet bor hos båda föräldrarna](#). Stockholm: Försäkringskassan, 2020. Viitattu 9.1.2020.

Griggs J, Kemp P. Housing allowances as income support. Comparing European welfare regimes. *International Journal of Housing Policy* 2012; 12 (4): 391–412.

Haataja A, Airio I, Saarikallio M, Valaste M toim. Lauulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla. Helsinki: Kela, Teemakirja 15, 2016.

Hakovirta M. [Vuoroasuminen ja lapsen elatusapu Pohjoismaissa](#). Helsinki: Valtioneuvosto, Policy Brief, 2019.

Hakovirta M, Rantalaiho M. Nordic family policy and shared parenthood. *European Journal of Social Security* 2011; 13 (2), 247–266.

Hakovirta M, Haapanen M. [Vignette data in a comparative child maintenance study](#). Turku: University of Turku, Invest Working paper 2, 2020.

Hakovirta M, Skinner C. Shared physical custody and child maintenance arrangements. A comparative analysis of 13 countries. Julkaisussa: Mortelmans D, Bernardi L, toim. *Interdisciplinary insights on shared physical custody*. Cham: Springer, 2020. Tulossa.

Hakovirta M, Cook K, Sinclair S. Gender equality prior to and following separation. Nordic and liberal policy inconsistencies. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 2020. Tulossa.

Hakovirta M, Eydal GB. Shared care and child maintenance in Nordic countries. *International Journal of Law, Policy and Family* 2020. Tulossa.

Hakovirta M, Haataja A, Eydal GB, Rostgaard T. Fathers' rights to family cash benefits in Nordic countries. Julkaisussa: Eydal GB, Rostgaard T, toim. *Fatherhood in the Nordic welfare states. Comparing care policies and practice*. Bristol: Policy Press, 2014.

HE 88/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Hantrais L. *Family policy matters. Responding to family change in Europe*. Bristol: Bristol University Press, 2004.

Haux T, McKay S, Cain R. Shared care after separation in the United Kingdom. Limited data, limited Practice? *Family Court Review* 2017; 55 (4): 572–585.

Haux T, Reichl Luthra R. [What is shared care?](#) Essex: ISER, Understanding Society Working Paper Series 12, 2019.

Hiilamo H. The rise and fall of Nordic family policy. Historical development and changes during the 1990s in Sweden and Finland. Helsinki: Stakes, Stakes Research Report 125, 2002.

Høstmark M. Undersøkelsen om samvær og bosted 2012. Oslo: Statistisk sentralbyrå, Dokumentasjonsrapport 36, 2013.

Jauhiainen S, Sihvonen E, Räsänen T, Veilahti A, Mikkola H. Asumista tukemassa. Yleinen asumistuki tuensaajien ja vuokranantajien näkökulmista ja eurooppalaisessa vertailussa. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 155, 2019.

Júlíusdóttir S. Samskipti foreldra og barna eftir skilnað [Interaction of parents and children after divorce]. Julkaisussa: Guðmundsson HS, Ómarsdóttir SB, toim. Reykjavík: Þjóðarspeggill, Félagsvísindastofnun, 2019: 119–130.

Kamerman S, Kahn A. Family policy. Government and families in fourteen countries. New York, NY: Columbia University Press, 1978.

Kemp P. Housing benefit. Great Britain in comparative perspective. Public Finance and Management 2006; 6 (1): 65–87.

Korpi W. Faces of inequality. Gender, class, and patterns of inequalities in different types of welfare states'. Social Politics: International Studies in Gender, State & Society 2000; 7 (2): 127–191.

Koulu S. Lapsenhuoltolain uudistus ja ymmärrys perheestä. Janus 2019; 27 (4): 413–421.

Linnavuori H-R. Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Jyväskylä: University of Jyväskylä, Jyväskylä studies in education, psychology and social research 313, 2007.

Lyngstad J, Kitterød RH, Nymoen E. Hos mor, hos far eller delt bosted? Individuelle endringer i barns boordning når foreldrene bor hver for seg. Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2014.

Maccoby E, Mnookin R. Dividing the child. Social and legal dilemmas of custody. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1992.

Meyer DR, Carlson MJ. Family complexity. Implications for policy and research. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science 2014; 654 (1): 259–276.

Meyer DR, Cancian M, Cook ST. The growth in shared custody in the United States. Patterns and implications. Family Court Review 2017; 55 (4): 500–512.

Miettinen A, Saarikallio-Torp M. [Etuusjärjestelmä ei tunnista lasten vuoroasumista](#). Helsinki: Kela, Sosiaalivakuutus, 2018. Viitattu 9.1.2020.

Miho A, Thévenon O. Treating all children equally? Why policies should adapt to evolving family living arrangements. Paris: OECD, OECD Social, Employment and Migration Working Papers 240, 2020.

Millar J, Warman A. Family obligations in Europe. London: Family Policy Studies Centre, 1996.

MISSOC. [Comparative tables database: table IX \(Family benefits\). XI \(Guaranteed minimum resources\)](#). MISSOC, 2019. Viitattu 9.1.2020.

Ottosen HM, Andersen D, Dahl KM, Hansen AT, Lausten M, Østergaard S. Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2014. [Children and youth in Denmark – welfare and well-being]. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2014.

Pahl J. Household spending, personal spending and the control of money in marriage. *Sociology* 1990; 24 (1): 119–138.

Panttila R. Kahden kodin lapsuus. Katsaus lapsen vuorottelevan asumisen kirjallisuuteen ja käytännön toteutukseen. Helsinki: SOCCA ja Heikki Waris Instituutti, 2005.

Parkinson P. Family law and the indissolubility of parenthood. New York, NY: Cambridge University Press, 2011: 50.

Qu L, Weston R, Moloney L, Kaspiew R, Dunstan J. Post-separation parenting, property and relationship dynamics after five years. Canberra: Attorney-General's Department, 2014.

Rantalaiho M. Suomalainen yksinhuoltajuus ja yhteiskuntamuutos: aviottomasta äitiydestä jaettuun vanhemmuuteen. Julkaisussa: Forssén K, Haataja A, Hakovirta M, toim. Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestöliitto, Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D50, 2009.

Sainsbury D. Gendering welfare states. London: Sage, 1994.

Sarasoja L, Rantala K. Ero lapsiperheessä. Elatus, sopiminen ja vuoroasuminen. Helsinki: Helsingin yliopiston kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Katsauksia 2, 2015.

SCB. Olika familjer lever på olika sätt. Om barns boende försörjning efter en separation. Stockholm: Statistiska Centralbyrån, Demografiska Rapporter 1, 2014.

Singer A. Active parenting or Solomon's justice? Alternating residence in Sweden for children with separated parents. *Utrecht Law Review* 2008; 4 (2): 35–47.

Skinner C, Davidson J. Recent trends in child maintenance schemes in 14 countries, *International Journal of Law, Policy and the Family* 2009; 23 (1): 25–52.

Skinner C, Hakovirta M, Davidson J. A comparative analysis of child maintenance schemes in five countries. *European Journal of Social Security* 2012; 14 (1): 330–347.

Smyth B. A 5-year retrospective of post-separation shared care research in Australia. *Journal of Family Studies* 2009; 15 (1): 36–59.

Smyth B. Special issue on shared-time parenting after separation. *Family Court Review* 2017; 55 (4): 494–499.

Smyth B, Caruana C, Ferro A. [Shared parenting. The views of separated parents with 50:50 care arrangements](#). *Family Matters* 2003; 65: 48–55.

STM. [Etuudet ja palvelut lasten vuoroasumistilanteissa](#). Helsinki: STM, Sosiaali ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 18, 2018.

Steinbach A. Children's and parents' well-being in joint physical custody. A literature review. *Family Process* 2019; 58: 353–369.

[Regeringens proposition 2005/06:20. Delat barnbidrag vid växelvis boende.](#)

[Regeringens proposition 2017/18:6. Nytt särskilt bidrag inom bostadsbidraget för barn som bor växelvis.](#)

Regeringskansliet. [Fortsatt föräldrar. Om ansvar, ekonomi och samarbeta för barnets skull.](#) Stockholm: Regeringskansliet, Statens offentliga utredningar 51, 2011.

RFV. Underhållsstöd vid växelvis boende. Utvärdering av reformen. Stockholm: Riksförsäkringsverket, Analyserar 1, 2003: 19–22.

SSAC Separated parents and the social security system. London: SSAC, SSAC Occasional Paper 22, 2019.

Thévenon O. Family policies in OECD countries. A comparative analysis. *Population and Development Review* 2011; 37 (1): 57–87.

THL. Lapsen elatus ja huolto sekä isyyden selvittäminen. Helsinki: THL, 2018.

THL. [Perhe ja elinolot. Kouluterveyskyselyn tulokset 2019.](#) Helsinki: THL, 2019.

Vanassche S, Sodermans A.K, Declerck C, Matthijs K. Alternating residence for children after parental separation. Recent findings from Belgium. *Family Court Review* 2017; 55 (4): 545–555.

Yesilova K. Ydinperheen politiikka. Helsinki: Gaudeamus, 2009.

LIITE

Liitetaulukko. Maiden asiantuntijat.

Maa	Asiantuntija	Organisaatio
Australia	Apulaisprofessori Kay Cook	Swinburne University, Department of Social Sciences
Belgia	Professori Dimitri Mortelmans	Universiteit Antwerpen, Faculteit Sociale Wetenschappen
Islanti	Professori Guðný Björk Eydal	Háskóli Íslands, félagsráðgjafardeild
Iso-Britannia	Professori Christine Skinner	University of York, Department of Social Policy and Social Work
Norja	Tohtori Anne Skevik	Institutt for samfunnsforskning
Ranska	Tutkimusjohtaja Isabella Sayn Professori Antoine Math	CNRS, Centre Max Weber
Ruotsi	Professori Johanna Schiratzki	Ersta Sköndal Bräcke högskola, institutionen för socialvetenskap
Suomi	Tohtori Mia Hakovirta	Turun yliopisto, sosiaalitieteiden laitos
Tanska	Tohtori Karen Margrethe Dahl Tohtori Miriam Wüst	VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd
Uusi-Seelanti	Tohtori Michael Fletcher	Auckland University of Technology
Yhdysvallat	Professori Dan Meyer	University of Wisconsin–Madison, School for Social Work